

درس اول: معنا و مفهوم ناحیه

آنچه که مکانی را از مکان دیگر جدا می‌کند، شباهت‌ها و تفاوت‌هایی است که در آن‌ها دیده می‌شود. یکی از کارهای جغرافی‌دانان بررسی این شباهت‌ها و تفاوت‌ها است.

ناحیه

هر مکان در روی زمین ویژگی‌هایی دارد که بین اجزا و پدیده‌هایش هماهنگی و پیوستگی ایجاد می‌کند. این ویژگی‌ها با ویژگی‌های مکانی دیگر متفاوت است و موجب می‌شود که هر مکان با مکانی دیگر متفاوت باشد. مکان‌هایی که ویژگی‌های مشابه دارند، همان نواحی هستند. به عبارت دیگر: «ناحیه بخشی از سطح زمین است که ویژگی‌های جغرافیایی (طبیعی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و...) همگون و خاصی دارد؛ به طوری که با بخش‌های مجاور خود متفاوت است.»

۱ ویژگی اصلی هر ناحیه، وحدت و همگونی نسبی عناصر طبیعی و انسانی در آن است. (وحدت‌یابی)

۲ هر ناحیه جغرافیایی به درجه‌ای از همگونی رسیده است که از سایر بخش‌های پیرامون خود متمایز می‌شود و با آن‌ها تفاوت دارد.

بر اساس تعریف مذکور می‌توان گفت

نکته: حواستان باشد که تعاریف مختلفی از ناحیه وجود دارد و تعریف بالا یکی از این تعاریف‌هاست.

مزرعه‌ای در سوئیس

برای درک بهتر مفهوم ناحیه به چند مثال توجه کنید:

- مثال ۱:** تصویر روبرو، ناحیه‌ای مرطوب با پوشش گیاهی غنی و فعالیت دامداری را نشان می‌دهد.
- در این ناحیه به دلیل بارندگی زیاد و رطوبت کافی، چمنزارهای وسیعی به وجود آمده و شرایط مناسبی برای دامداری و پرورش گاو فراهم شده است.
  - نوع خانه‌ها و شکل سقف ساختمان در این نواحی نیز با ریزش جوی و نوع فعالیت اقتصادی ساکنان ناحیه (برای نگهداری دام و علوفه) تناسب دارد.
  - پس تمام ویژگی‌های این ناحیه باهم همگون است.

بندر پیرائوس - یونان

- مثال ۲:** تصویر روبرو یک ناحیه ساحلی با فعالیت‌های مربوط به تجارت و گردشگری را نشان می‌دهد.
- امکان تجارت دریایی، شهری با نقش بندری در کنار دریا به وجود آورده است.
  - جذب جمعیت زیاد، رونق فعالیت‌های مربوط به تجارت و گردشگری و حمل‌ونقل بار و مسافر موجب پدید آمدن ساختمان‌های بلندمرتبه شده است.
  - همون‌طور که می‌بینیم هر ناحیه ویژگی‌های خاص خودش رو داره که این ویژگی‌ها باعث میشه اجزا و پدیده‌های آن ناحیه با هم تناسب داشته و با ناحیه دیگر متفاوت باشن.

نکته: یکی از کارهای جغرافی‌دانان مطالعه شباهت‌ها و تفاوت‌های مکان‌ها (محیط جغرافیایی) است اما برای اینکه بتوانند بهتر مکان‌ها را مورد مطالعه قرار دهند، آن‌ها را به نواحی مختلف تقسیم می‌کنند.

ناحیه‌بندی

وقتی یک محیط جغرافیایی را بر اساس معیارهایی به واحدهای کوچک‌تر تقسیم می‌کنیم، به طوری که هر واحد با واحد مجاور تفاوت داشته باشد، در واقع ناحیه‌بندی کرده‌ایم.

- جغرافی‌دانان از گذشته سطح زمین را به واحدهای جغرافیایی تقسیم کرده‌اند که در آن پدیده‌ها با هم همگونی و وحدت دارند.

هدف جغرافی دانان از ناحیه بندی:

این اهداف عبارت است از:

۱. شناخت بهتر و آسان تر مکان های مختلف
۲. علمی کردن مطالعات و تحقیقات درباره این مکان ها
۳. امکان برنامه ریزی صحیح برای مکان ها

مراحل ناحیه بندی:

ناحیه بندی در دو مرحله کلی انجام می شود:

۱. جغرافی دانان برای تعیین حدود یک ناحیه، یک یا چند معیار را به کار می گیرند.
۲. با توجه به این معیارها، حدود یا مرزهای هر ناحیه را روی نقشه رسم کرده و نواحی مختلف را روی آن نمایش می دهند.

نکته: ناحیه بندی کاری صرفاً جغرافیایی است و بر اساس طرز تفکر و شیوه کار جغرافی دان صورت می گیرد و انتخاب معیارها و ملاکها برای تعیین حدود یک ناحیه، به هدف مطالعه و تحقیق جغرافی دان بستگی دارد.

معیارهای ناحیه بندی:

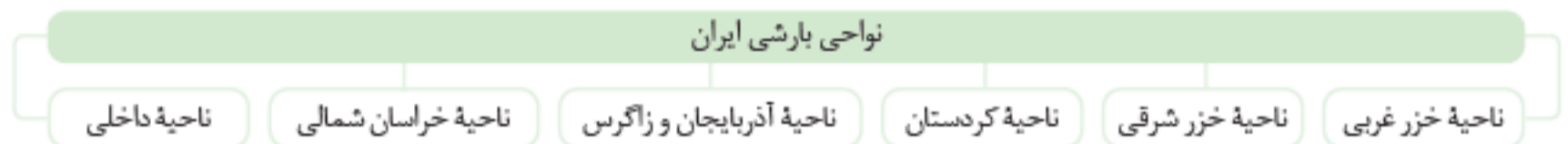
به طور کلی معیارهای ناحیه بندی ممکن است شامل عوامل طبیعی یا عوامل انسانی باشد. در جدول زیر برخی از این عوامل نام برده شده است.

معیارهای مربوط به عوامل طبیعی	معیارهای مربوط به عوامل انسانی
۱. ناهمواری ها	۱. جمعیت
۲. آب و هوا	۲. اقوام (قومیت ها)
۳. پوشش گیاهی	۳. دین
۴. خاک	۴. زبان
(مثل پراکندگی خاک ها، نوع خاک و...)	۵. فرهنگ
۵. زیست بوم ها	۶. نوع فعالیت های اقتصادی

در ادامه چند نوع از این معیارها با مثال مورد بررسی قرار می گیرد:

۱ ناحیه بندی بر اساس معیار طبیعی:

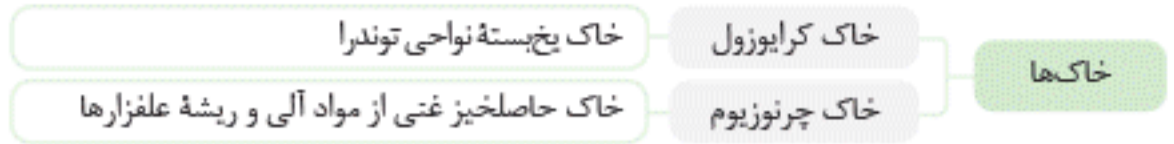
مثال: نواحی بارشی ایران: بر اساس ترکیب ویژگی های عمده بارش (یعنی بارندگی سالانه، توزیع فصلی بارش، بالاترین میزان بارش روزانه) جغرافی دان ایران را به شش ناحیه بارشی تقسیم کرده است.

حالا این شش ناحیه بارشی را بر روی نقشه می بینید.

مثال ۲: نواحی خاک کانادا: نوع خاک، نواحی متمایزی در کانادا به وجود آورده که بر نوع پوشش گیاهی، کشت و... اثر می‌گذارد. دربارهٔ خاک‌ها این دو اصطلاح رو یاد بگیر:

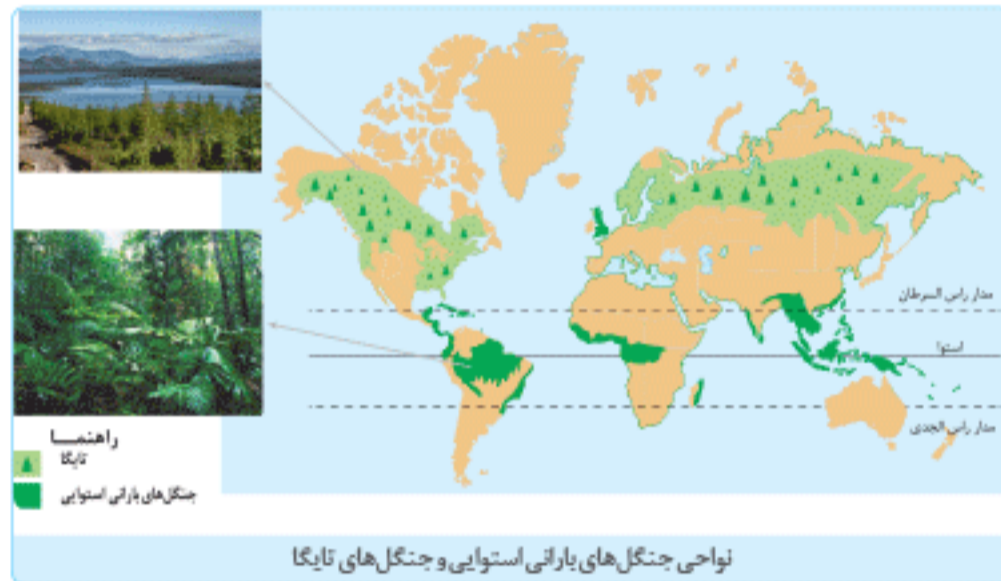

خاک چرنوزیوم

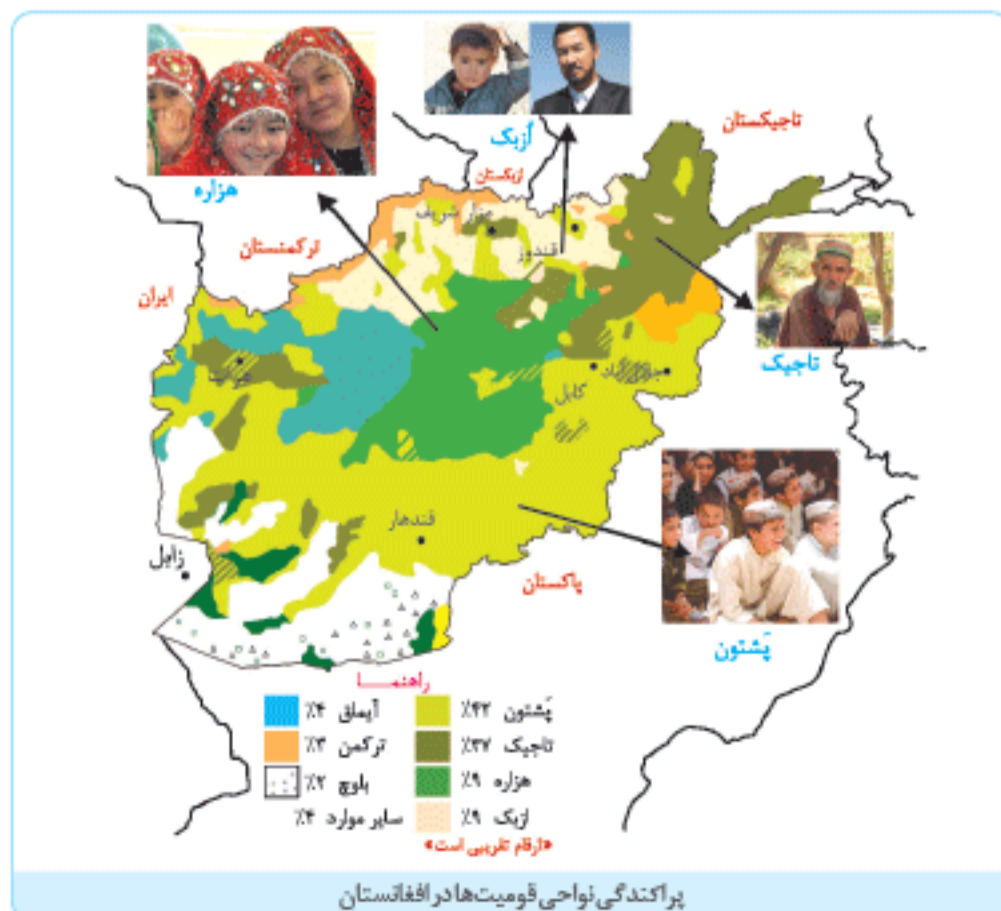
خاک کرایوزول

مثال ۳: ناحیه‌بندی بر اساس زیست‌بوم‌ها: زیست‌بوم‌ها نواحی طبیعی هستند که به سبب پوشش گیاهی و جانوری خاصی که دارند، از بقیهٔ نواحی متمایز می‌شوند: در این مورد می‌توان به ناحیهٔ زیست‌بوم تایگا یا زیست‌بوم جنگل‌های بارانی استوایی اشاره کرد.

۲ ناحیه‌بندی بر اساس معیار انسانی:

مثال ۱: نواحی قومیت‌ها در افغانستان: در افغانستان هر قوم در ناحیهٔ خاصی سکونت دارد. قوم قالب در این منطقه قوم پشتون است.

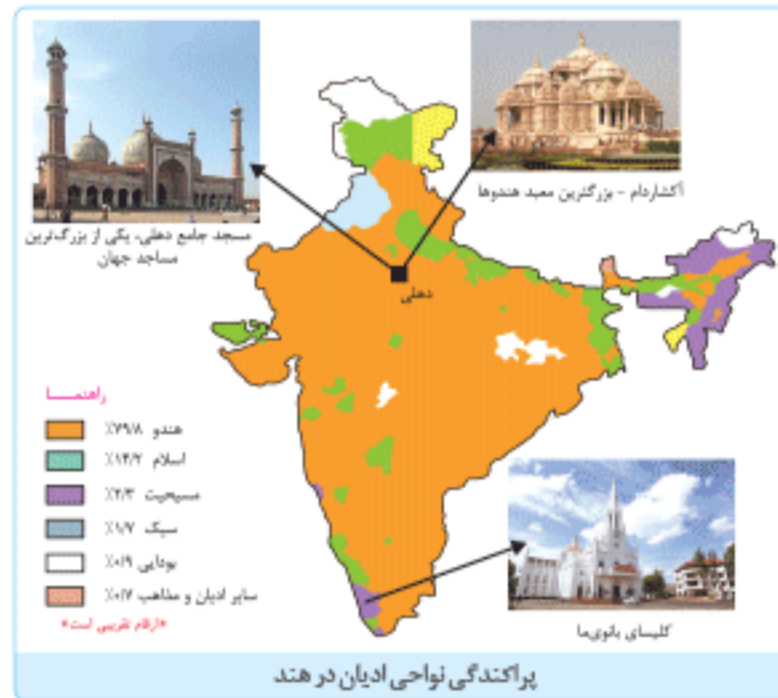
پایه یازدهم

مثال ۲: نواحی زبانی در کشور سوئیس: در سوئیس چهار زبان اصلی وجود دارد: شامل: آلمانی، فرانسوی، ایتالیایی و رمانش که هر کدام در ناحیه خاصی رایج است.

مثال ۳: نواحی ادیان در هند: در هند هر دیتی قلمرو جغرافیایی خاص خود را اشغال کرده است. این ادیان عبارت‌اند از: هندو، اسلام، مسیحیت، سیک، بودایی و سایر ادیان و مذاهب.

درس
۱

مثال ۴: نواحی عمده صنعتی در قاره اروپا: نواحی صنعتی اروپا بیشتر در غرب و مرکز این قاره قرار دارد. دو ناحیه مهم صنعتی اروپا عبارت است از: رور آلمان - جمهوری چک

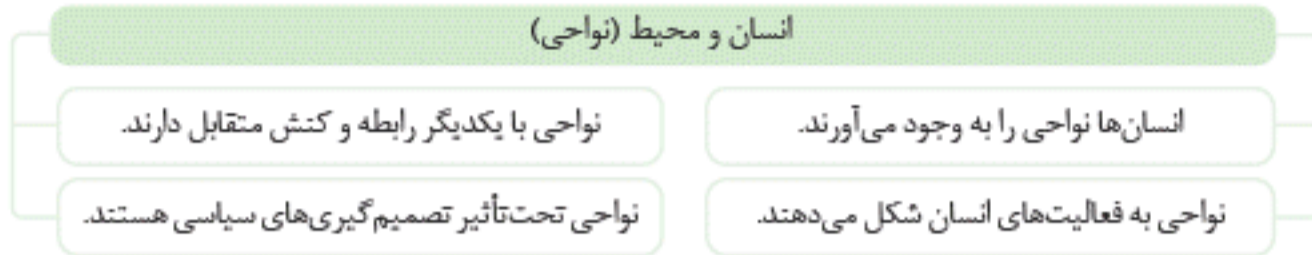

درس دوم: انسان و ناحیه

در درس گذشته با نواحی جغرافیایی و معیارهای ناحیه‌بندی آشنا شدیم و در این درس به ارتباط انسان‌ها و نواحی می‌پردازیم.

روابط متقابل انسان و محیط

ارتباط انسان‌ها و نواحی با یکدیگر ارتباط متقابل است. در این رابطه متقابل، چهار نکته مهم وجود دارد که در نمودار آن‌ها را می‌بینید:

۱. انسان‌ها نواحی را به وجود می‌آورند.

انسان‌ها برای زندگی و بهره‌برداری از محیط با استفاده از ابزارها و شیوه‌های مختلف، تغییراتی در محیط طبیعی ایجاد می‌کنند. در نتیجه این اقدامات یا نواحی مختلفی را به وجود می‌آورند و یا نواحی طبیعی را تغییر می‌دهند.

مثال ۱: بازارهای شناور در بانکوک (پایتخت تایلند):

بازارهای شناور در بانکوک

- بازارهای شناور بانکوک از دیدنی‌های جالب توجه آسیای جنوب شرقی است.
- دست‌فروشان این شهر در قایق‌های چوبی روی رودخانه اصلی شهر، اجناس خود را برای فروش عرضه می‌کنند.

- شیوه خاص فروش کالا توسط دست‌فروشان بانکوک، ناحیه‌ای تجاری و گردشگری در این منطقه به وجود آورده است که تقریباً همه گردشگران خارجی از آن بازدید می‌کنند.

مثال ۲: نواحی صنعتی پیرامون شهر تهران:

نواحی صنعتی پیرامون شهر تهران

- در چهل سال اخیر با ایجاد کارخانه‌های بزرگ و کوچک در امتداد محورهای ارتباطی شهر تهران، نواحی صنعتی پیرامون شهر شکل گرفته است.
- این نواحی، تهران را به مهم‌ترین قطب صنایع مصرفی کشور تبدیل کرده است.

۲. نواحی به فعالیت‌های انسان‌ها شکل می‌دهند.

نکته دومی که باید به آن توجه کرد این است که محدودیت‌ها و موانع محیطی موجب می‌شود انسان ابزارهای جدید ابداع کند تا بتواند محیط و شرایط آن را تحت کنترل خود درآورد. در واقع هر ناحیه شرایط خاصی را به انسان‌ها ارائه می‌کند و انسان در چارچوب آن شرایط دست به عمل می‌زند.

- مردم نواحی گرم و خشک و یا نواحی سرد برای کنترل محیط، از روش‌های متفاوتی استفاده می‌کنند.

- احداث راه‌آهن در کشوری که نواحی مرتفع و کوهستانی دارد، دشوارتر و پرهزینه‌تر از کشوری است که بیشتر زمین‌های آن پست و جلگه‌ای است.

استفاده از ماشین‌های برف‌روب مجهز به GPS جاده‌ای در کانادا

صید ماهی در فیلیپین

احداث تونل و پل برای عبور قطار در ناحیه‌ای کوهستانی و برف‌گیر در سوئیس

استفاده از صفحه‌های خورشیدی در سمنان

نکته: با وجود اینکه انسان در دانش و تولید ابزار پیشرفت داشته و بر محیط طبیعی غلبه کرده است، اما همچنان محیطها و نواحی بر زندگی انسان تأثیر گذارند.

۳. نواحی با یکدیگر رابطه و کنش متقابل دارند.

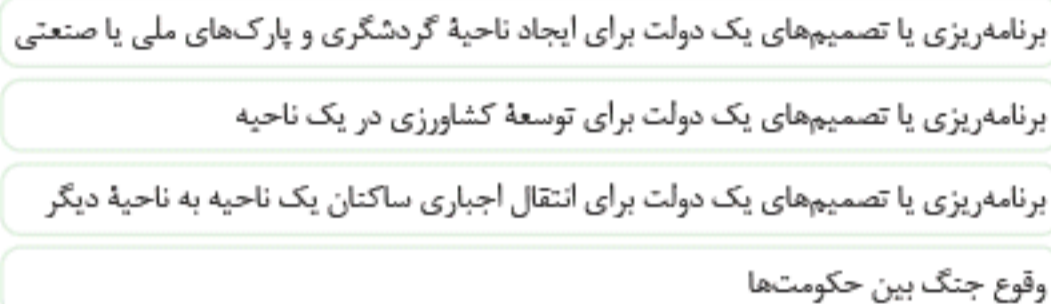
نواحی مختلف کره زمین با یکدیگر مبادلات اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی دارند: پس بر یکدیگر تأثیر می گذارند.

نکته: امروزه همه نواحی (حتی دورافتاده ترین آنها) به ویژه از نظر اقتصادی تحت تأثیر یکدیگرند.

مثال: تأثیر خشکسالی استرالیا و یخبندان آرژانتین بر تولید غله جهانی و تأثیر کاهش تولید غله بر شورش های سنگال

۴. نواحی تحت تأثیر تصمیم گیری های سیاسی حکومت ها هستند.

یکی از عواملی که به شدت بر نواحی تأثیر می گذارد، حکومت ها و تصمیم گیری های سیاسی است. از جمله تصمیمات سیاسی که بر یک ناحیه اثر گذار است و موجب حفظ، تغییر یا تخریب نواحی طبیعی و انسانی می شود، در نمودار آمده است:

مثال ۱: تأثیر تصمیم دولت امارات بر خلیج فارس:

• دولت امارات متحده عربی با ساخت جزیره های مصنوعی با کاربری های گوناگون در خلیج فارس، ناحیه ای جدید در منطقه ایجاد کرده است. برای ساخت این جزایر مقدار زیادی سنگ و خاک از بستر خلیج فارس بالا کشیده می شود که این خاک برداری و گل آلود شدن وسیع آب به بوم سازگان (اکوسیستم) دریایی و آبستگ های مرجانی آسیب رسانده است که به عقیده صاحب نظران پیامدهای ناگواری برای محیط خلیج فارس خواهد داشت.

نخل جمیرا - امارات متحده عربی

مثال ۲: تأثیر تصمیم دولت میانمار بر ناحیه مسلمان نشین میانمار:

• پاکسازی قومی دولت میانمار (برمه) و کشتار مسلمانان برمه در چند سال اخیر موجب شده است که صدها نفر از این مردم به بتگلادش مهاجرت کنند و در نتیجه، ناحیه مسلمان نشین میانمار تخریب شده است.

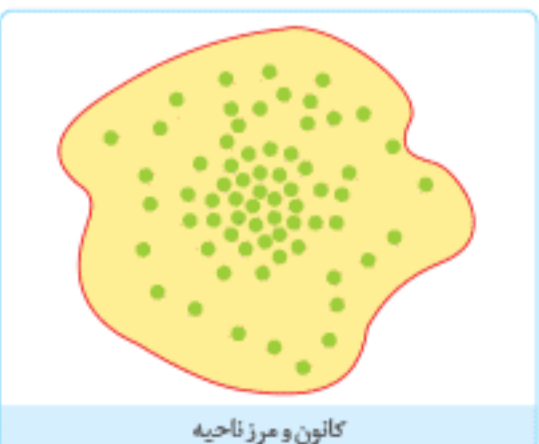

مسلمانان میانمار

← کانون ناحیه

هر ناحیه جغرافیایی دارای **کانون** یا **مرکزی** است که بیشترین عوامل وحدت و همگونی در آن وجود دارد. معمولاً هرچه از کانون یک ناحیه جغرافیایی دور می شویم و به طرف مرزهای آن حرکت می کنیم، به تدریج از عوامل همگونی آن ناحیه کاسته می شود و سرانجام این عوامل ناپدید می شوند. به تصویر روبه رو دقت کنید.

همانطور که در تصویر ساده روبه رو می بینید تجمع نقاط در مرکز دایره بیشتر از اطراف آن است. حالا اگر بیابیم مرکز دایره را کانون و اطراف آن را پیرامون یا مرز ناحیه در نظر بگیریم، مفهوم کانون و مرز ناحیه را بهتر متوجه می شوید.

کانون و مرز ناحیه

حواستون باشه: نمی گیم عوامل همگونی فقط در کانون ناحیه وجود داره، بلکه می گیم این عوامل در کانون ناحیه بیشتر وجود داره.

کانون و مرز ناحیه

مثال ۱ همانطور که در تصویر روبه‌رو مشخص است، تجمع کارخانه‌ها در کانون یک ناحیه صنعتی زیاد است ولی هرچه از کانون دور شده و به مرزهای ناحیه مجاور نزدیک شویم، از این تمرکز و تجمع کاسته شده و سرانجام در ناحیه مجاور، دیگر اثری از کارخانه‌ها و کارگاه‌ها نمی‌بینیم.

زیست‌بوم ساوان

مثال ۲ تصویر روبه‌رو زیست‌بوم ساوان را نشان می‌دهد که یک ناحیه انتقالی بین جنگل‌های بارانی استوایی و صحرای بزرگ آفریقا است. در این زیست‌بوم هرچه به سمت صحرای بزرگ آفریقا (Sahara) پیش برویم، بارندگی کمتر و علف‌های ساوان کوتاه‌تر و تنک‌تر می‌شود و کم‌کم در مراتع مداری، علفزارها کوتاه‌قد شده و سرانجام در حاشیه صحرای این مراتع به استپ‌های بیابانی تبدیل می‌شود.

مثال ۳ در مجاورت مرز ایالات متحده آمریکا (ناحیه زبانی انگلیسی) و مکزیک (ناحیه زبانی اسپانیایی) یک ناحیه انتقالی وجود دارد که در آن هر دو زبان انگلیسی و اسپانیایی رواج دارد. (بخش هاشورزده نقشه)

مرزهای ناحیه

مرزهای نواحی چند ویژگی کلی دارند: از جمله اینکه:

تعیین مرزهای دقیق نواحی دشوار است

گاهی نمی‌توان به‌طور دقیق مرز نواحی را مشخص کرد، به‌خصوص تعیین مرز نواحی انسانی؛ مثلاً تعیین مرزهای نواحی زبانی و قومی دشوارتر از تعیین مرزهای نواحی طبیعی مانند نواحی خاک یا زیست‌بوم‌ها است.

قلمرو و وسعت نواحی متفاوت است

نواحی گاهی شامل بخشی از یک روستا، شهر، استان یا کشور می‌شوند و گاهی مقیاس جهانی دارند و چند کشور و یا قاره را دربرمی‌گیرند.

مرزهای نواحی قابل تغییر هستند

ممکن است در اثر فعالیت‌های انسانی یا عوامل طبیعی، ویژگی‌های خاص یک ناحیه از بین برود و وسعت آن کم یا زیاد شود؛ به این ترتیب مرز ناحیه نیز دچار تغییر می‌شود. برای مثال وسعت یک ناحیه کشاورزی ممکن است در اثر مهاجرت روستاییان یا خشکسالی کم شود و یا آن ناحیه به‌طور کلی از بین برود و به ناحیه‌ای غیرکشاورزی تبدیل شود.

مرزهای سیاسی و اداری معمولاً بر مرزهای نواحی طبیعی و انسانی متطبق نیستند

مرزهای سیاسی و اداری بر مبنای انتخاب و تصمیم‌گیری انسان‌ها تعیین می‌شود. در این مرزبندی گاهی ممکن است یک ناحیه آب‌وهوایی، زبانی و یا قومی بین چند استان یا حتی چند کشور قرار گیرد؛ برای مثال بیابان لوت در سه استان خراسان جنوبی، سیستان و بلوچستان و کرمان گسترده شده است، یا ناحیه قومی پشتون در دو کشور افغانستان و پاکستان گسترده است.

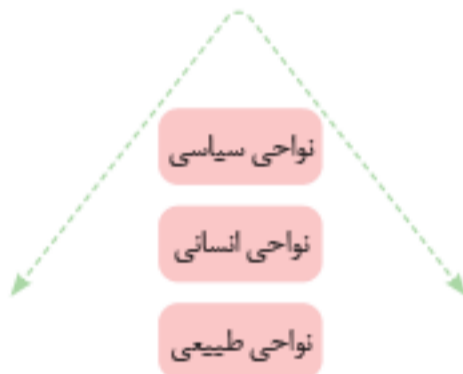
ویژگی‌های مرز ناحیه

انواع نواحی

نواحی را می‌توان در سه گروه عمده قرار داد:

<ul style="list-style-type: none"> • در سراسر کره زمین گسترده شده‌اند. • دارای ویژگی‌های طبیعی‌اند. • بستر زندگی انسان محسوب می‌شود. • جوامع انسانی برای ادامه حیات به آن وابسته‌اند. 	۱. نواحی طبیعی
<ul style="list-style-type: none"> • شامل نواحی جمعیتی، فرهنگی، اقتصادی و... است. • در بستر نواحی طبیعی شکل می‌گیرند و به وجود می‌آیند. 	۲. نواحی انسانی
<ul style="list-style-type: none"> • به‌طور کلی، امروزه همه نواحی طبیعی یا انسانی جهان تحت مدیریت نهادهای سیاسی یا اداری قرار دارند. 	۳. نواحی سیاسی

• به نمودار روبه‌رو دقت کنید: طبق نمودار، طبیعت بستر نواحی انسانی است؛ پس در قاعده هرم قرار گرفته است و نواحی سیاسی که در رأس قرار دارد هم بر نواحی انسانی و هم بر نواحی طبیعی اشراف دارد.

تصویر روبه‌رو به چه معناست؟ یعنی طبیعت (نواحی طبیعی) بستر تمام نواحی است و بعد از آن، ناحیه انسانی قرار دارد؛ به عبارت دیگر این انسان‌ها هستند که به نواحی طبیعی گاهی شکل میدن. حالا، همین انسان‌ها، ناحیه سیاسی رو به وجود میارن و اون به همه نواحی سلطه داره.

در نمودار زیر نهادهای سیاسی که مدیریت نواحی طبیعی و انسانی را بر عهده گرفته و درباره آن‌ها تصمیم‌گیری می‌کنند، می‌بینید.

نکته: شهرها، استان‌ها و کشورها، نواحی سیاسی محسوب می‌شوند؛ زیرا یک نهاد آن‌ها را اداره و مدیریت می‌کند. این نواحی با مرزهای قراردادی از نواحی مجاور، متمایز می‌شوند.

پرسش‌های چهارگزینه‌ای پایه یازدهم

درس اول: معنا و مفهوم ناحیه

۴۹۲. پوشش گیاهی غنی و فعالیت عمده دامداری از ویژگی‌های کدام ناحیه است؟

- (۱) ناحیه معتدل اقیانوسی (۲) ناحیه مرطوب (۳) ناحیه کوهستانی (۴) ناحیه معتدل مدیترانه‌ای

۴۹۳. کدام عامل سبب پدید آمدن ساختمان‌های بلندمرتبه در یک شهر بندری می‌شود؟

- (۱) جمعیت کم و فعالیت‌های اقتصادی متنوع (۲) رونق فعالیت‌های مربوط به تجارت و گردشگری (۳) وسعت کم و داشتن نقش اداری و سیاسی (۴) اشغال بخش وسیعی از زمین به وسیله پوشش گیاهی

۴۹۴. باتوجه به تصاویر زیر:

(ب)

(الف)

(الف) چه عاملی در تصویر «الف» شرایط مناسبی برای دامداری و پرورش گاو فراهم کرده است؟

(ب) چه عاملی موجب به وجود آمدن شهری با نقش بندری در تصویر «ب» شده است؟

(ج) تصویر «ب» یک شهر بندری را در کدام کشور نشان می‌دهد؟

- (۱) الف) چمنزارهای وسیع (ب) رونق گردشگری (ج) سوئیس
(۲) الف) آب‌وهوای معتدل (ب) جمعیت زیاد (ج) یونان
(۳) الف) بارندگی زیاد و رطوبت کافی (ب) امکان تجارت دریایی (ج) یونان
(۴) الف) خاک مرطوب و آب‌وهوای مناسب (ب) رونق تجارت (ج) سوئیس

۴۹۵. ویژگی اصلی هر ناحیه کدام است؟

- (۱) شباهت با نواحی مجاور و تفاوت عناصر در داخل آن
(۲) وحدت و همگونی نسبی عناصر طبیعی و انسانی در آن
(۳) امکان مشخص کردن مرزهای آن روی زمین به‌طور دقیق
(۴) تشابه معیارهای اقتصادی و اجتماعی با نواحی همجوار

۴۹۶. منظور از وحدت‌یابی در ناحیه چیست و جغرافی‌دان‌ها از گذشته، سطح زمین را براساس چه چیزی به واحدهای جغرافیایی تقسیم کرده‌اند؟

- (۱) مطالعه شباهت‌ها و تفاوت‌ها - وسعت و گستردگی
(۲) وحدت و همگونی نسبی عناصر طبیعی و انسانی - پراکندگی فضایی
(۳) مطالعه شباهت‌ها و تفاوت‌ها - چشم‌اندازهای متفاوت طبیعی
(۴) وحدت و همگونی نسبی عناصر طبیعی و انسانی - وحدت و تجانس پدیده‌ها

۴۹۷. کدام گزینه در رابطه با ناحیه نادرست است؟

- (۱) در یک ناحیه، میان اجزا و پدیده‌های هر مکان نوعی پیوستگی و هماهنگی و ارتباط متقابل وجود دارد که آن را با سایر مکان‌ها متفاوت می‌سازد.
(۲) کشور سوئیس را از نظر انسانی می‌توان یک ناحیه قلمداد کرد، چون در سراسر آن همگونی نسبی دیده می‌شود.
(۳) وقتی یک محیط جغرافیایی را براساس معیارهایی به واحد کوچک‌تر تقسیم کنیم به‌طوری که با واحد مجاور خود تفاوت داشته باشد، در واقع ناحیه‌بندی کرده‌ایم.
(۴) جغرافی‌دانان حدود یا مرزهای نواحی مختلف را روی نقشه نمایش می‌دهند.

۴۹۸. هدف جغرافی‌دانان از تقسیم‌بندی زمین به واحدهای جغرافیایی چیست؟

- (۱) شناخت بهتر و آسان‌تر تفاوت‌ها و تشابهات محیطی
(۲) شناخت بهتر و آسان‌تر مکان‌های مختلف و علمی‌تر کردن مطالعات و تحقیقات درباره مکان‌ها
(۳) شناسایی و تجانس و وحدت و همگونی مطلق در ناحیه
(۴) تحقیق و برنامه‌ریزی برای ناحیه و جلوگیری از کاهش تجانس و وحدت پدیده‌ها

۴۹۹. انتخاب معیار و ملاک برای تعیین حدود یک ناحیه به چه مسئله‌ای بستگی دارد؟

- (۱) وسعت و گستردگی یک ناحیه
 (۲) شرایط توپوگرافی یک منطقه
 (۳) هدف مطالعه و تحقیق جغرافی‌دان
 (۴) مختصات جغرافیایی یک ناحیه

۵۰۰. کدام گزینه از معیارهای مربوط به عوامل طبیعی در ناحیه‌بندی است؟

- (الف) ناهمواری و آب‌وهوا (ب) جمعیت و ادیان (ج) نوع خاک و فعالیت‌های اقتصادی (د) زبان و فرهنگ (ه) پوشش گیاهی و خاک
 (۱) الف، ب (۲) ج، د (۳) الف، ه (۴) ب، ه

۵۰۱. به ترتیب هر یک از نواحی زیر براساس کدام معیار ناحیه‌بندی شده است؟

«ناحیه کشاورزی در اروپا - جنگل‌های مانگرو - ناحیه صنعتی رور آلمان»

- (۱) طبیعی - طبیعی - انسانی (۲) انسانی - طبیعی - انسانی (۳) انسانی - انسانی - طبیعی (۴) طبیعی - انسانی - انسانی

۵۰۲. کدام گزینه به برنامه‌ریزی صحیح برای نواحی منجر می‌شود؟

- (۱) تقسیم‌بندی سطح زمین به واحدهای جغرافیایی
 (۲) ایجاد همگونی و وحدت در نواحی
 (۳) تعیین ملاک و معیار برای تعیین حدود یک ناحیه
 (۴) نمایش مرز نواحی روی نقشه

۵۰۳. کدام گزینه از معیارهای مربوط به عوامل انسانی در ناحیه‌بندی است؟

- (۱) ناهمواری‌ها - آب‌وهوا - جمعیت
 (۲) پوشش گیاهی - خاک - نوع فعالیت اقتصادی
 (۳) دین - زیست بوم - اقوام
 (۴) فرهنگ - نژاد - زبان

۵۰۴. کدام گزینه شکل درست معیارهای ناحیه‌بندی را نشان می‌دهد؟

۵۰۵. کدام گزینه به ترتیب صحیح و غلط بودن عبارتهای زیر را نشان می‌دهد؟

- (الف) جغرافی‌دانان برای تعیین حدود یک ناحیه، از معیارهای مربوط به عوامل طبیعی استفاده می‌کنند.
 (ب) جغرافی‌دانان با توجه به معیارهای تعیین حدود ناحیه، حدود هر ناحیه را روی نقشه رسم می‌کنند و نواحی مختلف را روی نقشه نمایش می‌دهند.
 (ج) جغرافی‌دانان برای تعیین حدود یک ناحیه، یک معیار انتخاب کرده و همان را معیار قرار می‌دهند.
 (د) ناحیه بخشی از سطح زمین است که ویژگی‌های جغرافیایی همگون و خاصی دارد.

- (۱) ص - ص - غ - غ (۲) ص - غ - ص - ص (۳) غ - ص - غ - ص (۴) غ - غ - ص - غ

۵۰۶. جغرافی‌دانان ایران را به شش ناحیه بارشی تقسیم کرده‌اند. با توجه به نقشه، به ترتیب پربارش‌ترین و خشک‌ترین ناحیه کدام است؟

- (۱) نواحی ۳ و ۴
 (۲) نواحی ۱ و ۶
 (۳) نواحی ۳ و ۵
 (۴) نواحی ۴ و ۶

۵۰۷. براساس کدام ویژگی‌های بارش، ایران به شش ناحیه بارشی تقسیم می‌شود؟

- (۱) بارندگی روزانه - توزیع فصلی بارش - پایین‌ترین میزان بارش
 (۲) بارندگی ماهانه - بالاترین میزان بارش روزانه - بارندگی سالانه
 (۳) پایین‌ترین و بالاترین میزان بارش روزانه - بارندگی سالانه
 (۴) میانگین بارندگی سالانه - توزیع فصلی بارش - بالاترین میزان بارش روزانه

۵۰۸. کدام گزینه نواحی عمده بارش ایران را از بیشتر به کمتر به درستی نشان می‌دهد؟

- (۱) خزر غربی - خزر شرقی - زاگرس
 (۲) خزر شرقی - خزر غربی - خراسان شمالی
 (۳) خزر غربی - خزر شرقی - کردستان
 (۴) خزر شرقی - خزر غربی - آذربایجان

پایه یازدهم

۵۰۹. کدام عبارت جزء ویژگی‌های عمده بارش که شش ناحیه بارشی ایران را به وجود آورده است، محسوب نمی‌شود و وسیع‌ترین ناحیه بارشی ایران کدام است؟
 (۱) توزیع فصلی بارش - خزر غربی (۲) بالاترین بارش ماهانه - داخلی (۳) توزیع فصلی بارش - زاگرس (۴) بالاترین بارش ماهانه - کردستان
۵۱۰. در کدام نواحی بارشی ایران میانگین بارش سالانه یکسان است؟
 (۱) خزر غربی - خزر شرقی (۲) خزر شرقی - کردستان (۳) کردستان - آذربایجان و زاگرس (۴) خراسان شمالی - داخلی
۵۱۱. وسعت کدام ناحیه بارشی ایران کمتر است؟
 (۱) خراسان شمالی و آذربایجان و زاگرس (۲) خزر غربی و خزر شرقی (۳) خزر شرقی و کردستان (۴) خراسان شمالی و داخلی
۵۱۲. کدام گزینه به ترتیب پاسخ درست پرسش‌های زیر است؟
 الف) چهارمین ناحیه بارشی ایران در تقسیم‌بندی جغرافی‌دانان کدام ناحیه است؟
 ب) زنجان و گرگان به ترتیب در کدام ناحیه بارشی واقع شده‌اند؟
 (۱) کردستان - داخلی - خزر شرقی (۲) آذربایجان و زاگرس - داخلی - خزر غربی (۳) کردستان - آذربایجان و زاگرس - خزر غربی (۴) آذربایجان و زاگرس - داخلی - خزر غربی
۵۱۳. به ترتیب کدام گزینه ویژگی خاک چرنوزیوم و خاک کرایوزول است؟
 (۱) خاک حاصلخیز غنی از مواد آلی - خاک یخ‌بسته نواحی توندرا (۲) خاک حاصلخیز ولی فقیر از مواد آلی - خاک حاصلخیز تایگا (۳) خاک جنگلی استوایی - خاک یخ‌بسته نواحی توندرا (۴) خاک جنگلی استوایی - خاک حاصلخیز تایگا
۵۱۴. تشابه و تفاوت جنگل‌های استوایی و تایگا به ترتیب کدام است؟
 (۱) هر دو جنگل‌های همیشه سبز هستند. - جنگل‌های استوایی پهن‌برگ و تایگا سوزنی‌برگ هستند. (۲) هر دو جنگل‌های خزان‌دار هستند. - جنگل‌های استوایی پهن‌برگ و تایگا سوزنی‌برگ هستند. (۳) هر دو جنگل‌های همیشه سبز هستند. - جنگل‌های تایگا پهن‌برگ و جنگل‌های استوایی سوزنی‌برگ هستند. (۴) هر دو جنگل‌های خزان‌دار هستند. - جنگل‌های تایگا پهن‌برگ و جنگل‌های استوایی سوزنی‌برگ هستند.
۵۱۵. در افغانستان، به ترتیب کدام قوم بیشترین و کمترین درصد جمعیتی را دارد؟
 (۱) پشتون‌ها و بلوچ‌ها (۲) تاجیک‌ها و ترکمن‌ها (۳) ازبک‌ها و تاجیک‌ها (۴) پشتون‌ها و تاجیک‌ها
۵۱۶. کدام گزاره در رابطه با نواحی انسانی نادرست است؟
 (۱) در کشور هند دین هندو بیشترین پیروان را دارد و معبد آن‌ها آکشاردام است. (۲) در کشور سوئیس چهار زبان رسمی وجود دارد و بیشتر به زبان آلمانی صحبت می‌شود. (۳) در کشور افغانستان قوم پشتون در شمال شرقی این کشور ساکن هستند. (۴) دو ناحیه مهم صنعتی در اروپا، ناحیه رور آلمان و ناحیه صنعتی چک است.
۵۱۷. کدام گزینه در رابطه با نواحی دینی هند درست است؟
 (۱) مسلمانان در جنوب هند ساکن هستند و مهم‌ترین پایگاه آن‌ها مسجد جامع دهلی است. (۲) هندوها در شمال هند ساکن هستند و معبد آن‌ها آکشاردام است. (۳) پراکتدگی ادیان در هند به ترتیب به صورت هندوها، مسلمانان و مسیحیان است. (۴) مسیحیان در غرب هند ساکن هستند و مهم‌ترین کلیسای آن‌ها بانوی ماست.
۵۱۸. به ترتیب کدام گزینه در رابطه با «کلیسای بانوی ما» و «معبد بزرگ آکشاردام» درست است؟
 (۱) بانوی ما، در شمال غربی و آکشاردام در شمال شرقی هند قرار دارد. (۲) بانوی ما در جنوب و آکشاردام، در شمال هند قرار دارد. (۳) بانوی ما، بزرگ‌ترین کلیسای خاورمیانه و آکشاردام معبدی زرتشتی است. (۴) بانوی ما کلیسای کاتولیک‌ها و آکشاردام کلیسای بومی هندوهاست.
۵۱۹. نواحی زبانی کشور سوئیس براساس کدام زبان‌های رسمی شکل گرفته است؟
 (۱) انگلیسی، فرانسوی، اسپانیایی و ایتالیایی (۲) اسپانیایی، فرانسوی، ایتالیایی و آلمانی (۳) آلمانی، فرانسوی، ایتالیایی و رمانش (۴) انگلیسی، آلمانی، فرانسوی و رمانش
۵۲۰. اگر بخواهیم به سوئیس مهاجرت کنیم، بهتر است به چه زبانی مسلط باشیم و تعداد سخنگویان به کدام زبان از بقیه کمتر است؟
 (۱) آلمانی - رمانش (۲) فرانسوی - ایتالیایی (۳) آلمانی - فرانسوی (۴) فرانسوی - آلمانی
۵۲۱. همسایه‌های کشور سوئیس که در رواج چهار زبان رسمی در این کشور مؤثر بوده‌اند، کدام‌اند؟
 (۱) فرانسه، ایتالیا، اتریش و آلمان (۲) آلمان، فرانسه، ایتالیا و اتریش (۳) اتریش، ایتالیا، فرانسه و آلمان (۴) ایتالیا، فرانسه، آلمان و اتریش
۵۲۲. نواحی صنعتی قاره اروپا بیشتر در کدام بخش‌های این قاره استقرار یافته‌اند؟
 (۱) غرب اروپا (۲) شمال اروپا (۳) شرق اروپا (۴) شمال شرق اروپا
۵۲۳. ناحیه صنعتی ..... در آلمان و ناحیه صنعتی ..... در جمهوری چک قرار گرفته است و بخش ..... اروپا مراکز صنعتی کمتری دارد.
 (۱) رور - بوهمیا - غرب (۲) بوهمیا - رور - شرق (۳) رور - بوهمیا - شرق (۴) بوهمیا - رور - غرب

۵۲۴. به ترتیب بیشترین پراکندگی زبانی در کشور سوئیس، کمترین پراکندگی ادیان در کشور هند، نواحی صنعتی جمهوری چک و آلمان در کدام گزینه به درستی بیان شده است؟

- (۱) ایتالیایی - هندو - رور - بوهمیا
(۲) آلمانی - بودایی - بوهمیا - رور
(۳) آلمانی - هندو - بوهمیا - اسلواک
(۴) رمانش - بودایی - رور - اسلواک

۵۲۵. کدام گزینه در رابطه با نواحی مختلف صنعتی اروپا درست است؟

- (۱) ناحیه صنعتی بیلپاتو در نزدیکی مرز اسپانیا و پرتغال واقع شده است.
(۲) مهم‌ترین ناحیه صنعتی لهستان در نزدیکی مرز اسلواکی قرار دارد.
(۳) ناحیه صنعتی بارسلونا در غرب اسپانیا و در ساحل دریای مدیترانه قرار دارد.
(۴) ناحیه صنعتی لیون در شمال فرانسه از مراکز مهم صنعتی این کشور است.

۵۲۶. کدام گزینه، با توجه به تصویر مقابل، دلیل مناسبی برای وجود «ساختمان‌های بلندمرتبه» است؟

- (۱) تجارت دریایی و حمل و نقل
(۲) افزایش تقاضا و بالا بودن قیمت
(۳) استقرار مؤسسات حمل و نقل و مراکز درمانی
(۴) رونق فعالیت‌های مربوط به تجارت و گردشگری

درس دوم: انسان و ناحیه

۵۲۷. کدام گزینه در رابطه با ناحیه نادرست است؟

- (۱) گاهی انسان‌ها در پیدایش نواحی نقش مؤثری ندارند.
(۲) نواحی با یکدیگر رابطه یک‌طرفه دارند.
(۳) انسان‌ها با تغییر نواحی طبیعی، نواحی مختلفی را به وجود می‌آورند.
(۴) انسان‌ها برای بهره‌برداری از نواحی، از ابزارها و شیوه‌های مختلفی استفاده می‌کنند.

۵۲۸. عبارت‌های درست در رابطه با ناحیه کدام است؟

- (الف) ویژگی هر ناحیه طبیعی، همواره زندگی مردم را تحت تأثیر قرار می‌دهد.
(ب) مرز نواحی منطبق بر مرزهای سیاسی است.
(ج) هر ناحیه شرایط خاصی را به انسان‌ها ارائه می‌کند.
(د) هر ناحیه در زمینه اقتصادی به صورت مجزا عمل می‌کند.

- (۱) الف، د (۲) ب، د (۳) ب، ج (۴) الف، ج

۵۲۹. نواحی مختلف تحت تأثیر چه عاملی هستند؟

- (۱) نواحی فقط تحت تأثیر عوامل انسانی‌اند.
(۲) نواحی تحت تأثیر تصمیم‌گیری‌های سیاسی حکومت‌ها هستند.
(۳) فقط عوامل طبیعی به نواحی شکل می‌دهند.
(۴) عوامل فرهنگی نقش تعیین‌کننده در ناحیه دارند.

۵۳۰. عبارت «بالا رفتن قیمت برنج وارداتی در آسیا، نگرانی در زمینه تغذیه مردم کشورهای واردکننده را افزایش داده است.» نشان‌دهنده کدام ویژگی ناحیه است؟

- (۱) نواحی به فعالیت‌های انسان‌ها شکل می‌دهند.
(۲) انسان‌ها نواحی را به وجود می‌آورند.
(۳) هر ناحیه طبیعی، همواره زندگی مردم را تحت تأثیر قرار می‌دهد.
(۴) نواحی با یکدیگر رابطه و کنش متقابل دارند.

۵۳۱. انتقال اجباری ساکنان یک ناحیه، بیشتر تحت تأثیر کدام عامل است؟

- (۱) ویژگی خاص نواحی (۲) تصمیم‌گیری‌های سیاسی
(۳) رابطه نواحی با یکدیگر (۴) دانش و تولید ابزارها

۵۳۲. حفظ، تغییر یا تخریب نواحی طبیعی و انسانی تحت تأثیر کدام بُعد است؟

- (۱) سیاسی (۲) اجتماعی (۳) اقتصادی (۴) گردشگری

۵۳۳. کدام گزینه در رابطه با نواحی نادرست است؟

- (۱) ویژگی‌های هر ناحیه طبیعی، همواره زندگی مردم را تحت تأثیر قرار می‌دهد.
(۲) نواحی متفاوت از نظر چشم‌انداز نمی‌توانند بر روی یکدیگر تأثیر بگذارند.
(۳) امروزه به‌ویژه در زمینه اقتصادی همه نواحی تحت تأثیر سایر نواحی هستند.
(۴) حکومت‌ها و تصمیم‌گیری‌های سیاسی به شدت بر نواحی تأثیر می‌گذارند.

۵۳۴. علت مهاجرت مسلمانان میانمار به مرزهای بنگلادش کدام است؟

- (۱) تغییرات آب‌وهوایی (۲) عوامل اقتصادی
(۳) مخاطرات محیطی (۴) تصمیم‌گیری‌های سیاسی

۵۲۵. بازارهای شناور تصویر مقابل در کدام کشور، یک ناحیه تجاری و گردشگری را به وجود آورده است و بیانگر

چه نکته‌ای در ارتباط انسان و محیط است؟

- (۱) تایوان - نواحی تحت تأثیر تصمیم‌گیری‌های سیاسی حکومت‌ها هستند.
- (۲) تایلند - نواحی با هم رابطه و کنش متقابل دارند.
- (۳) تایلند - انسان‌ها نواحی را به وجود می‌آورند.
- (۴) تایوان - نواحی به فعالیت‌های انسان شکل می‌دهند.

۵۲۶. در چهل سال گذشته، بیشتر کارخانه‌های تهران در ..... شکل گرفته است و تهران مهم‌ترین قطب ..... کشور است.

- (۱) اطراف شهرک‌های بزرگ - صنایع بنیادی
- (۲) محور راه‌های ارتباطی - صنایع تبدیلی
- (۳) اطراف شهرک‌های بزرگ - صنایع خودروسازی
- (۴) محور راه‌های ارتباطی - صنایع مصرفی

۵۲۷. در چه محیط‌هایی انسان، برای کنترل محیط و شرایط خاص آن چاره‌اندیشی می‌کند و از روش‌های متفاوتی استفاده می‌کند و احداث راه‌آهن در کدام

نواحی هزینه کمتری دارد؟

- (۱) قطبی و بیابانی - دشت کویر
- (۲) استوایی و معتدل - جلگه خوزستان
- (۳) قطبی و بیابانی - ناحیه کوهستانی زاگرس
- (۴) استوایی و معتدل - کوهپایه‌های البرز

۵۲۸. کدام گزینه در رابطه با تصویر روبه‌رو، صحیح است؟

- (۱) نواحی با یکدیگر رابطه و کنش متقابل دارند.
- (۲) نواحی به فعالیت‌های انسان شکل می‌دهند.
- (۳) نواحی تحت تأثیر تصمیم‌گیری‌های سیاسی حکومت‌ها هستند.
- (۴) انسان‌ها نواحی را به وجود می‌آورند.

۵۲۹. شکل مقابل بیانگر کدام رابطه انسان با نواحی است؟

- (۱) نواحی به فعالیت‌های انسان شکل می‌دهند.
- (۲) نواحی تحت تأثیر تصمیم‌گیری‌های سیاسی حکومت‌ها هستند.
- (۳) نواحی با یکدیگر رابطه و کنش متقابل دارند.
- (۴) انسان نواحی را به وجود می‌آورد.

درس
۲

۵۴۰. کدام عامل هنگام ساخت جزایر مصنوعی در حوالی کشور امارات متحده عربی به بوم‌سازگان دریایی خلیج فارس آسیب رسانده است؟

- (۱) بالا کشیدن سنگ و خاک از بستر خلیج فارس
- (۲) تبخیر شدید آب دریا
- (۳) گل‌آلود شدن وسیع آب
- (۴) آلودگی صوتی

۵۴۱. در رابطه با تأثیر تصمیمات سیاسی حکومت‌ها بر نواحی به ترتیب کدام عبارت‌ها صحیح و غلط است؟

- الف) تثبیت ماسه‌های روان
- ب) تخریب ناحیه مسلمان‌نشین میانمار
- ج) کوچ اجباری
- د) تعیین مرز بین نواحی

- (۱) ص - ص - ص - غ
- (۲) غ - غ - ص - غ
- (۳) ص - غ - ص - غ
- (۴) غ - ص - ص - غ

۵۴۲. به چه دلیل دولت میانمار ساخت مسجد را ممنوع کرده است و تخریب ناحیه مسلمان‌نشین میانمار نتیجه کدام رابطه انسان و محیط است؟

- (۱) زیرا مسلمانان را شهروند میانمار نمی‌داند - انسان‌ها نواحی را به وجود می‌آورند.
- (۲) برای جلوگیری از توسعه دین اسلام - انسان‌ها نواحی را به وجود می‌آورند.
- (۳) زیرا مسلمانان را شهروند میانمار نمی‌داند - نواحی تحت تأثیر تصمیم‌گیری‌های سیاسی حکومت‌ها هستند.
- (۴) برای جلوگیری از توسعه دین اسلام - نواحی تحت تأثیر تصمیم‌گیری‌های سیاسی حکومت‌ها هستند.

۵۴۳. با توجه به شکل مقابل، کدام گزینه درست است؟

- (۱) از سمت A به سمت B وحدت و همگونی نسبی بیشتر می‌شود.
- (۲) از B به A وحدت و همگونی مطلق بیشتر می‌شود.
- (۳) از A به B از تجانس و وحدت پدیده‌ها کم می‌شود.
- (۴) از B به A هیچ تغییری در ویژگی نواحی به وجود نمی‌آید.

۵۴۴. کدام گزینه در مورد مرز نواحی درست است؟

- (۱) مرز نواحی دقیق و طبیعی هستند.
- (۲) مرز نواحی منظم و تقریبی هستند.
- (۳) مرز نواحی دقیق و تقریبی هستند.
- (۴) مرز نواحی منظم و تقریبی هستند.

۵۴۵. تعیین مرز کدام نواحی آسان‌تر است؟

- الف) جنگل‌های مانگرو
- ب) نواحی ادیان در هند
- ج) خاک چرنوزیوم
- د) رشته‌کوه زاگرس
- ه) گروه زبانی هند و اروپایی
- (۱) الف، ب، ه
- (۲) ج، د، الف
- (۳) الف، ب، ج
- (۴) ب، ج، ه

آزمون جامع ۱ (هر سه کتاب)

۱۶۲۱. به ترتیب کدام توصیف درباره سرزمین‌های کوهستانی و سرزمین‌های پست و هموار صحیح است؟

- (۱) با ارتفاع اغلب بیش از هزار متر از سطح دریاهای آزاد - جلگه‌های کم‌ارتفاع در سواحل دریاها
- (۲) دشت‌ها در نواحی داخلی - فلات‌هایی مرتفع در اطراف سرزمین‌ها
- (۳) جلگه‌های کم‌ارتفاع در سواحل دریاها - دشت‌ها در نواحی داخلی
- (۴) با ارتفاع اغلب بیش از هزار متر از سطح دریاهای آزاد - فلات‌هایی مرتفع در اطراف سرزمین‌ها

۱۶۲۲. کدام گزینه به ترتیب، درباره منشأ و زمان ورود توده‌های موسمی و سودانی به ایران، درست است؟

- (۱) اقیانوس هند (تابستان) - دریای سرخ (زمستان)
- (۲) اقیانوس اطلس (زمستان) - سیبری و آسیای مرکزی (زمستان)
- (۳) اقیانوس هند (زمستان) - عربستان (تابستان)
- (۴) اقیانوس هند (تابستان) - دریای سرخ (تابستان)

۱۶۲۳. کدام یک از موارد زیر جزء دلایل اهمیت دریای خزر است؟

- (الف) تجارت دریایی
  - (ب) امکان دسترسی به همه آب‌های آزاد جهان
  - (ج) بهره‌برداری از منابع نفت و گاز
  - (د) وجود جزایر متعدد
  - (ه) گردشگری و صید ماهی
- (۱) د، ه (۲) الف، ب، ج (۳) الف، ج (۴) ب، ه

۱۶۲۴. بر اساس نقشه پراکنده جمعیت ایران، کدام قسمت دارای بیشترین پراکنده‌گی جمعیت است؟

- (۱) شمال شرق، بارش فراوان، مناطق جنگلی
- (۲) جنوب غرب، بارش سیل‌آسا، مناطق جلگه
- (۳) شرق و جنوب شرقی، بارش کم، مناطق گرم و خشک
- (۴) شرق، بارش کم، مناطق خشک

۱۶۲۵. توسعه پایدار به چه معناست و خدمات در ایران شامل چه فعالیت‌هایی می‌شود؟

- (۱) تأمین نیازهای امروز بدون کاستن از توانمندی‌های نسل‌های آینده - حمل‌ونقل
- (۲) تأمین نیازهای امروز با توجه به منابع و توانمندی‌های گذشته - صنایع دستی
- (۳) تأمین نیازهای امروز بدون کاستن از توانمندی‌های نسل‌های آینده - معدن
- (۴) تأمین نیازهای امروز با توجه به منابع و توانمندی‌های گذشته - تجارت و بازرگانی

۱۶۲۶. در کدام گزینه، نواحی شش‌گانه بارش ایران از زیاد به کم مطرح شده است؟

- (۱) خزر شرقی، خزر غربی، کردستان، آذربایجان و زاگرس، خراسان شمالی و نواحی داخلی
- (۲) خزر شرقی، خزر غربی، آذربایجان و زاگرس، خراسان شمالی، کردستان و نواحی داخلی
- (۳) خزر غربی، خزر شرقی، آذربایجان و زاگرس، خراسان شمالی و نواحی داخلی
- (۴) خزر غربی، خزر شرقی، کردستان، آذربایجان و زاگرس، خراسان شمالی و نواحی داخلی

۱۶۲۷. پاسخ هر یک از پرسش‌های زیر در کدام گزینه آمده است؟

- (الف) در کدام عرض جغرافیایی، خورشید مایل‌تر می‌تابد؟
  - (ب) در کدام ناحیه، در تمام سال بارندگی وجود دارد؟
- (۱) ۲۷° و ۲۳° عرض شمالی - سرد
(۲) ۶۰° عرض شمالی - استوایی
(۳) ۰° - قطبی
(۴) ۴۵° عرض جنوبی - معتدل

۱۶۲۸. کدام اقدام برای جلوگیری از به هدر رفتن آب‌های شیرین یخچال‌های ذوب‌شده کوهستانی انجام می‌شود؟

- (۱) وضع قوانین برای جلوگیری از گرم شدن زمین
- (۲) ایجاد حوضچه‌ها برای ذخیره آب و جلوگیری از به هدر رفتن آب
- (۳) ایجاد مسیر از کوهستان به نزدیک‌ترین رودخانه و هدایت آب
- (۴) جلوگیری از فرسایش خاک کوهستان‌ها

۱۶۲۹. چند مورد از موارد زیر جزء محصولات پلاتیشن است؟

- (الف) کاکائو
  - (ب) آناناس
  - (ج) قهوه
  - (د) شکر
  - (ه) هلو
  - (و) نارگیل
- (۱) سه (۲) یک (۳) دو (۴) چهار

۱۶۳۰. بهترین خط مرزی در رودهای قابل کشتیرانی چیست و مفهوم خط مبنا کدام است؟

- (۱) تالوگ - پایین‌ترین حد جزر در دریاست.
- (۲) خط‌الرأس - نوک بلندترین نقاط کوهستانی است.
- (۳) تالوگ - نوک بلندترین نقاط کوهستانی است.
- (۴) خط‌الرأس - پایین‌ترین حد جزر در دریاست.

۱۶۳۱. به ترتیب شکل کشورهای لهستان، شیلی و نروژ چگونه است؟

- (۱) فشرده - دنباله‌دار - طویل
- (۲) فشرده - طویل - طویل
- (۳) دنباله‌دار - فشرده - فشرده
- (۴) طویل - فشرده - دنباله‌دار

۱۶۳۲. کدام مورد، مهم‌ترین عامل تأثیرگذار در کاهش روستانشینی و افزایش شهرنشینی است و جمعیت مگاسیتی چه میزان است؟

- (۱) مهاجرت - بالای ۱ میلیون
- (۲) بهبود خدمات - بالای ۱۰ میلیون
- (۳) مهاجرت - بالای ۱۰ میلیون
- (۴) بهبود خدمات - بالای ۱ میلیون

۱۶۳۳. مهم‌ترین پیامد توسعه بی‌رویه شهرنشینی چیست و مهم‌ترین ارکان یک شهر پایدار کدام است؟

- (۱) افزایش فشار بر منابع و مصرف انرژی - به حداقل رساندن آلودگی
- (۲) افزایش بی‌رویه مبلمان شهری - کاهش میزان مهاجرت‌ها
- (۳) آلودگی منابع و محیط‌زیست - به حداقل رساندن میزان زاد و ولد
- (۴) آلودگی آب، خاک و هوا - افزایش میزان حسگرهای نوری

۱۶۳۴. به ترتیب قاچ‌های ساعتی جلوتر و عقب‌تر از نصف‌النهار گرینویچ در چه جهتی از نصف‌النهار مبدأ و ساعت گرینویچ قرار دارند؟

- (۱) غرب - شرق
- (۲) شرق - غرب
- (۳) شمال - جنوب
- (۴) جنوب - شمال

۱۶۳۵. همه گزینه‌ها درباره ماهواره‌ها درست است؛ به جز _____

- (۱) یک گروه از این ماهواره‌ها تحت عنوان ماهواره‌های منابع زمینی نامیده می‌شوند.
- (۲) دستگاه‌های ستجده نصب‌شده بر روی ماهواره‌ها قادر هستند بازتاب پدیده‌های سطح زمین را در طیف‌های مختلف الکترومغناطیس دریافت کنند.
- (۳) ستجده‌های ماهواره‌ای قادر نیستند طیف‌های نامرئی مانند مادون قرمز، ماوراءبنفش، رادار و امواج ماکروویو را نیز دریافت و ثبت نمایند.
- (۴) طیف‌های مختلف بازتاب‌شده از سطح زمین توسط ستجده‌های ماهواره‌ای به صورت وقوعی دریافت و ثبت می‌شود.

۴۶۴. ۲ موارد «ج» و «د» مربوط به آلودگی دریاهاست. مهم‌ترین دلایل کاهش آب دریاچه ارومیه: ۱ گرم شدن عمومی هوا ۲ کاهش بارش در حوضه آبریز دریاچه ۳ حفر بی‌رویه چاه‌ها ۴ تغییر کشت از محصولات کم‌آب به پرآب ۵ تغییر در میزان آب ورودی دریاچه ۶ وجود موانعی که چرخه آب را در دریاچه تغییر داده است. ۴۶۵. ۳ فرمول مربوط به رشد طبیعی جمعیت است.

عوامل طبیعی مؤثر بر پراکندگی جمعیت عبارت است از: ۱ ناهمواری‌ها ۲ رودهای دائمی یا موقت ۳ معادن ۴ منابع نفت و گاز ۵ خاک

$$466. 1 \frac{1,250,000 - 370,000}{7992627} \times 100 = 0.4$$

۴۶۷. ۴ مشکلاتی که به دنبال سیاست کاهش جمعیت ایجاد می‌شود عبارت است از: ۱ برهم خوردن تعادل جمعیتی (سن و جنس) ۲ کاهش نیروی فعال ۳ تضعیف نیروی دفاعی کشور

۴۶۸. ۲ در زمان هخامنشیان (داریوش) کشور به ۳۰ شهر بی تقسیم می‌شد. در دوره ساسانیان کشور به ترتیب به ۱ سرزمین (ایالت) ۲ حوزه (استان) ۳ تسوگ یا تسوج (شهرستان) ۴ رستاک (دهستان) تقسیم می‌شد.

۴۶۹. ۱ دهستان، کوچک‌ترین واحد تقسیمات کشوری است که از به هم پیوستن چند روستا، مکان و مزرعه همجوار تشکیل شده و از لحاظ محیط طبیعی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی همگن است و امکان خدمات‌رسانی و برنامه‌ریزی در سامانه و شبکه‌ای واحد را فراهم می‌سازد و توسط ده‌دار اداره می‌شود.

۴۷۰. ۳ بررسی عبارت‌های نادرست: ج در سال ۱۳۵۷ ایران به ۲۴ استان تقسیم شد. د در سال ۱۳۱۶ ایران به ده استان و ۴۹ شهرستان تقسیم شد.

۴۷۱. ۳ سکونتگاه محلی است از مجموعه مساکن (نه فقط یک مسکن) که عوامل طبیعی و انسانی در شکل‌گیری آن نقش دارند.

۴۷۲. ۴ زندگی عشایری قدیمی‌ترین نوع سکونتگاه شناخته‌شده در ایران است. فعالیت اغلب ساکنان روستا به زمین وابسته است و بیشتر ساکنان آن کشاورزی می‌کنند.

۴۷۳. ۱ تصویر (الف) مربوط به شهرهای شعاعی و تصویر (ب) مربوط به شهرهای شطرنجی است.

۴۷۴. ۱ انگور: آذربایجان غربی، فارس، همدان، خراسان رضوی و قزوین پرتقال: مازندران، فارس و کرمان

خرما: کرمان، سیستان و بلوچستان، خوزستان، بوشهر و فارس
۴۷۵. ۱ با توجه به کاهش منابع آبی کشور توصیه می‌شود، محور توسعه کشاورزی از زراعت به توسعه باغداری باروش‌های نوین آبیاری و متناسب با محیط تغییر یابد.

۴۷۶. ۲ خدمات شامل حمل‌ونقل، آموزش و پرورش، تجارت و بازرگانی و گردشگری است.

آزمون ۳ جامع

۴۷۷. ۱ جغرافیای اقتصادی ← معیشت گروه‌های انسانی در مکان‌های مختلف روش‌های کلی ← علوم آمار و فناوری اطلاعات و ارتباطات

۴۷۸. ۱ دو عامل مهم علم جغرافیا: انسان و محیط
دو مفهوم اساسی در جغرافیا: مکان و روابط متقابل انسان و محیط

۴۷۹. ۱ گام سوم در پژوهش علم جغرافیا، جمع‌آوری اطلاعات است و از پرسش‌نامه، مصاحبه و مشاهده در روش میدانی جمع‌آوری اطلاعات استفاده می‌شود.

۴۸۰. ۳ موقعیت ریاضی یا مطلق یعنی محل دقیق هر پدیده یا مکان، با توجه به طول و عرض جغرافیایی ایران در عرض جغرافیایی ۲۵ تا ۴۰ درجه، در جنوب منطقه معتدله نیمکره شمالی و ۴۴ تا ۶۳ درجه طول شرقی واقع شده است.

۴۸۱. ۴ تصویر مربوط به موقعیت ریاضی یا مطلق است.

۴۸۲. ۱ مرزهای خشکی ۱/۴۷٪، مرزهای رودخانه‌ای ۸/۳۰٪، مرزهای دریایی ۹/۲۱٪، مرزهای دریاچه‌ای و باتلاقی ۱٪.

۴۸۳. ۳ بر اساس متن کتاب، مناطق کوهستانی شمال کشور شامل مناطق کوهستانی آذربایجان، البرز، تالش و کوه‌های شمال خراسان می‌شود.

۴۸۴. ۴ شکل نهایی: طی دوران کواترنر ← ناهمواری‌های ایران بعد از آخرین تحولات در دوران سوم زمین‌شناختی، در طی دوران کواترنر، شکل نهایی خود را یافته است.

۴۸۵. ۳ عوامل مؤثر در ایجاد بیابان‌های ایران: ۱ پرفشار جنب حراری ۲ جهت رشته‌کوه‌های البرز و زاگرس ۳ دور بودن از دریاها و منابع رطوبتی

۴۸۶. ۱ ایران کشور کم‌آبی است و بیشترین میزان مصرف آب در کشور ما مربوط به بخش کشاورزی است و بعد از آن مصارف شهری و روستایی و صنایع به ترتیب، سهم کمتری را به خود اختصاص می‌دهند.

۴۸۷. ۳ بررسی عبارت‌های نادرست: ب شاه‌عباس تعدادی از قبایل کرد را به مرزهای شمال شرقی فرستاد. ج مهاجرت در بحث تغییرات جمعیتی اهمیت دارد. د مهاجرت به هر صورتی که باشد بر مبدأ و مقصد اثر دارد.

۴۸۸. ۱ پس از ورود آریاییان به فلات ایران، نخستین تقسیمات کشوری صورت گرفت. در دوره صفویه عناصر اصلی تقسیمات کشوری عبارت بود از: ۱ ایالت ۲ ولایت ۳ بلوک ۴ قصبه

۴۸۹. ۳ موارد مذکور در گزینه «۳» مربوط به سکونتگاه روستایی است.

۴۹۰. ۱ بررسی سایر گزینه‌ها: پ مربوط به سکونتگاه‌های روستایی است.

۳ مربوط به سکونتگاه‌های شهری است. ج مربوط به سکونتگاه‌های روستایی است. ۴ هر دو مورد مربوط به بخش صنعت است.

پایه یازدهم درس اول

۴۹۲. ۲ یک ناحیه مرطوب معمولاً دارای پوشش گیاهی غنی و فعالیت عمده دامداری است.

۴۹۳. ۲ رونق فعالیت‌های مربوط به تجارت و گردشگری عامل پدید آمدن ساختمان‌های بلندمرتبه در یک شهر بتدری است.

۴۹۴. ۳ بررسی عبارت‌ها: الف در تصویر «الف»، به سبب بارندگی زیاد و رطوبت کافی، چمنزارهای وسیعی به وجود آمده و شرایط مناسبی برای دامداری و پرورش گاو فراهم شده است. ب در تصویر «ب»، امکان تجارت دریایی موجب به وجود آمدن شهری با نقش بتدری در کنار دریا شده است. عوامل دیگر در ایجاد ساختمان‌های بلندمرتبه تأثیر داشته است. ج تصویر «ب»، بتدر پیرائوس در یونان را نشان می‌دهد.

۴۹۵. ۲ ویژگی اصلی هر ناحیه، وحدت و همگونی نسبی عناصر طبیعی و انسانی در آن است.

۴۹۶. ۴ منظور از وحدت‌یابی در ناحیه، وحدت و همگونی نسبی عوامل طبیعی و انسانی در هر ناحیه است. جغرافی‌دانان از گذشته، سطح زمین را بر اساس وحدت و تجانس پدیده‌ها به واحدهای جغرافیایی تقسیم کرده‌اند.

۴۹۷. ۲ مرز نواحی بر مرزهای سیاسی منطبق نیست. یکی از عوامل انسانی ناحیه‌بندی زبان است که در سوئیس همگونی و وحدت وجود ندارد و خود به چهار ناحیه متفاوت تقسیم می‌شود.

۴۹۸. ۲ این تقسیم‌بندی‌ها به منظور شناخت بهتر و آسان‌تر مکان‌های مختلف و علمی‌تر کردن مطالعات و تحقیقات درباره مکان‌ها صورت می‌گیرد.

۴۹۹. ۳ انتخاب معیار و ملاک برای تعیین حدود یک ناحیه به هدف مطالعه و تحقیق جغرافی‌دانان بستگی دارد.

۵۰۰. ۳ معیارهای مربوط به عوامل طبیعی برای ناحیه‌بندی عبارت‌اند از: آب‌وهوا، ناهمواری، خاک و پوشش گیاهی

۵۲۱. ۴ با توجه به نقشه نواحی صنعتی مهم در اروپا، همسایه‌های سوئیس کشورهای ایتالیا، فرانسه، آلمان و اتریش هستند.

۵۲۲. ۱ نواحی صنعتی اروپا بیشتر در غرب آن استقرار یافته است.

۵۲۳. ۳ ناحیه صنعتی رور در آلمان و ناحیه صنعتی بوهمیا در جمهوری چک قرار گرفته و بخش شرق اروپا مراکز صنعتی کمتری دارد.

۵۲۴. ۲ بیشترین پراکندگی ادیان در هند مربوط به دین بودایی است. به ترتیب نواحی صنعتی «بوهمیا» و «رور» از نواحی صنعتی کشورهای چک و آلمان هستند.

۵۲۵. ۲ **بررسی سایر گزینه‌ها:** ۱ ناحیه صنعتی بیلباتو در نزدیکی مرز اسپانیا و فرانسه واقع شده است. ۳ ناحیه صنعتی بارسلونا در شرق اسپانیا و در ساحل دریای مدیترانه قرار دارد. ۴ ناحیه لیون تقریباً در ناحیه مرکزی فرانسه است و ناحیه صنعتی شمال فرانسه، ناحیه پاریس است.

۵۲۶. ۴ با توجه به متن درس جذب جمعیت زیاد، رونق فعالیت‌های مربوط به تجارت و گردشگری و حمل و نقل بار و مسافر، موجب پدید آمدن ساختمان‌های بلندمرتبه شده است. اگرچه با این توضیح گزینه «۴» درست است، اما با توجه به کلید سازمان سنجش افزایش تقاضا و بالا بودن قیمت دلیل مناسب‌تری برای وجود ساختمان‌های بلندمرتبه است.

پایه یازدهم درس دوم

۵۲۷. ۲ نواحی با یکدیگر رابطه و کنش متقابل دارند.

۵۲۸. ۴ **بررسی عبارت‌های نادرست:** ب مرز نواحی متطبق بر مرزهای سیاسی نیست. د نواحی از نظر اقتصادی برهم تأثیر گذاشته و از هم تأثیر می‌پذیرند.

۵۲۹. ۲ حکومت‌ها و تصمیم‌گیری‌های سیاسی به شدت بر نواحی تأثیر می‌گذارند. عبارت، نشان‌دهنده این امر است که نواحی با یکدیگر رابطه و کنش متقابل دارند.

۵۳۱. ۲ انتقال اجباری ساکنان یک ناحیه و وقوع جنگ بین حکومت‌ها، تحت تأثیر تصمیم‌گیری‌های سیاسی است.

۵۳۲. ۱ برنامه‌ریزی یا تصمیمات یک دولت برای ایجاد نواحی گردشگری و پارک‌های ملی یا صنعتی، توسعه کشاورزی در یک ناحیه، انتقال اجباری ساکنان یک ناحیه دیگر، وقوع جنگ بین حکومت‌ها و نظایر آن می‌تواند موجب حفظ، تغییر یا تخریب نواحی طبیعی و انسانی شود.

۵۳۳. ۲ نواحی بر روی یکدیگر تأثیر می‌گذارند. امروزه به‌ویژه در زمینه اقتصادی، همه نواحی حتی دورافتاده‌ترین آن‌ها تحت تأثیر سایر نواحی هستند.

۵۳۴. ۴ دولت میانمار تأکید کرده است که مسلمانان، شهروند این کشور محسوب نمی‌شوند و ساختن مسجد را نیز ممنوع کرده است. با پاکسازی قومی توسط دولت میانمار صدها نفر از مردم ناحیه مسلمان‌نشین این کشور به مرزهای بنگلادش مهاجرت کرده‌اند، بنابراین دلیل مهاجرت آن‌ها تصمیمات سیاسی است.

۵۳۵. ۳ تصویر بیانگر ایجاد نواحی توسط انسان است. بازارهای شناور در بانکوک، پایتخت تایلند، یک ناحیه تجاری و گردشگری به وجود آورده است.

۵۳۶. ۴ در چهل سال گذشته، با ایجاد کارخانه‌های بزرگ و کوچک در امتداد محورهای ارتباطی شهر تهران، نواحی صنعتی، پیرامون این شهر شکل گرفته است. به وجود آمدن این نواحی صنعتی، تهران را به مهم‌ترین قطب صنایع مصرفی کشور تبدیل کرده است.

۵۳۷. ۱ محدودیت‌ها و موانع محیطی موجب می‌شود انسان‌ها برای کنترل محیط و شرایط خاص آن چاره‌اندیشی کنند و ابزارهایی ابداع کنند. محدودیت و موانع محیطی بیشتر در ناحیه گرم و خشک یا خیلی سرد وجود دارد. کشیدن راه‌آهن در نواحی کوهستانی و مرتفع پرهزینه‌تر و در جلگه‌ها و دشت‌ها کم‌هزینه‌تر است.

۵۰۱. ۲ معیارهای انسانی برای ناحیه‌بندی: دین، زبان، فرهنگ و فعالیت‌های اقتصادی (کشاورزی - صنعتی)، معیارهای طبیعی: ناهمواری‌ها، آب‌وهوا، پوشش گیاهی و خاک، بنابراین ناحیه کشاورزی در اروپا ← معیار انسانی / جنگل‌های مانگرو ← معیار طبیعی / ناحیه صنعتی رور آلمان ← انسانی

۵۰۲. ۳ برای شناخت بهتر و آسان‌تر مکان‌های مختلف و علمی کردن مطالعات و تحقیقات درباره این مکان‌ها ناحیه‌بندی صورت می‌گیرد تا بتوان برای نواحی به‌طور صحیح برنامه‌ریزی کرد.

۵۰۳. ۴ عوامل طبیعی ناحیه‌بندی عبارت‌اند از: پوشش گیاهی، زیست‌بوم، آب‌وهوا و ناهمواری. عوامل انسانی ناحیه‌بندی شامل: دین، زبان، نژاد، نوع فعالیت‌های اقتصادی و فرهنگ است.

۵۰۴. ۱ معیارهای ناحیه‌بندی: عوامل طبیعی شامل: آب‌وهوا، خاک، پوشش گیاهی و ناهمواری و عوامل انسانی شامل: زبان، نژاد، نوع فعالیت اقتصادی و فرهنگ

۵۰۵. ۳ **بررسی عبارت‌های نادرست:** الف جغرافی دانان برای تعیین حدود یک ناحیه، یک یا چند معیار را به کار می‌گیرند. این معیارها ممکن است «عوامل طبیعی» یا «عوامل انسانی» باشد. ج جغرافی دانان برای تعیین حدود یک ناحیه ممکن است چند معیار را به کار ببرند.

۵۰۶. ۲ پربارش‌ترین ناحیه ایران، خزر غربی یعنی شماره «۱» و کم‌بارش‌ترین ناحیه ایران، ناحیه داخلی یعنی شماره «۶» است.

۵۰۷. ۴ براساس ترکیب ویژگی‌های عمده بارش از قبیل میانگین بارندگی سالانه، توزیع فصلی بارش و بالاترین میزان بارش روزانه، ایران را به شش ناحیه بارشی تقسیم کرده‌اند.

۵۰۸. ۳ با توجه به ویژگی‌های آماری نواحی بارشی ایران ابتدا خزر غربی، بعد خزر شرقی و بعد کردستان قرار دارد.

۵۰۹. ۲ جغرافی دانان براساس ترکیب ویژگی‌های عمده بارش از قبیل میانگین بارندگی سالانه، توزیع فصلی و بارش و بالاترین میزان بارش روزانه، ایران را به شش ناحیه بارشی تقسیم کرده‌اند. وسیع‌ترین بخش بارش، ناحیه داخلی است.

۵۱۰. ۲ ویژگی‌های آماری نواحی بارشی ایران عبارت است از: ۱ خزر غربی بیشترین ۱۲۶۱ میلی‌متر ۲ خزر شرقی ۵۳۹ میلی‌متر ۳ کردستان ۵۳۹ میلی‌متر ۴ آذربایجان و زاگرس ۳۱۳ میلی‌متر ۵ خراسان شمالی ۳۱۳ میلی‌متر ۶ داخلی ۱۵۴ میلی‌متر

۵۱۱. ۲ با توجه به نقشه نواحی بارشی ایران، وسعت خزر شرقی و غربی کمتر است.

۵۱۲. ۴ **بررسی عبارت‌ها:** الف ناحیه آذربایجان و زاگرس ب زنجان در ناحیه بارشی آذربایجان و زاگرس و گرگان در ناحیه بارشی خزر شرقی واقع شده‌اند.

۵۱۳. ۱ خاک چرنوزیوم، خاک حاصلخیز غنی از مواد آلی و خاک کرایوزول، خاک یخ‌بسته نواحی توندرا است.

۵۱۴. ۱ جنگل‌های استوایی و تایگا هر دو همیشه سبز هستند، اما جنگل‌های استوایی پهن‌برگ و جنگل‌های تایگا سوزنی‌برگ است.

۵۱۵. ۱ با توجه به نقشه پراکندگی قومیت‌ها در افغانستان، بیشترین درصد قومی متعلق به پشتون‌ها (۴۲ درصد) و کمترین به بلوچ‌ها (۲ درصد) است.

۵۱۶. ۳ در افغانستان ۱ پشتون‌ها بیشتر در جنوب افغانستان و ۲ تاجیک‌ها بیشتر در شمال شرقی افغانستان ساکن هستند.

۵۱۷. ۳ **بررسی سایر گزینه‌ها:** ۱ مسلمانان بیشتر در شمال هند ساکن هستند. ۲ هندوها در سرتاسر هند ساکن هستند. ۴ مسیحیان در شرق و جنوب هند ساکن‌اند.

۵۱۸. ۲ بانوی ما، کلیسای مسیحیان در جنوب هند است. آکشاردام، بزرگ‌ترین معبد هندوها در شمال هند است.

۵۱۹. ۳ در کشور سوئیس چهار زبان رسمی وجود دارد که عبارت‌اند از: آلمانی، فرانسوی، ایتالیایی و رمانش

۵۲۰. ۱ از آنجا که زبان آلمانی در بخش عمده‌ای از کشور سوئیس رایج است، بنابراین بهتر است برای مهاجرت به زبان آلمانی تسلط داشته باشیم. در کشور سوئیس، تعهد سختگوییان به زبان رمانش، از بقیه کمتر است.

۵۵۴. ۱ ساوان یک ناحیه انتقالی بین جنگل‌های بارانی استوایی و صحرای بزرگ آفریقا است.

۵۵۵. ۱ با کم شدن بارندگی به سمت بیابان صحرا (Sahara) علف‌های ساوان کوتاه‌تر و تنک‌تر شده و کم‌کم به مراتع مداری که از علفزار کوتاه‌قد تشکیل شده است، تبدیل می‌شوند. این مراتع در حاشیه صحرا به علت خشکی هوا، به استپ بیابانی تبدیل می‌شوند.

۵۵۶. ۳ مراتع مداری در حاشیه صحرا به علت خشکی هوا به استپ‌های بیابانی تبدیل می‌شود.

۵۵۷. ۲ دو ماه بدون باران در ساوان متراکم دیده می‌شود.

۵۵۸. ۳ بخش هاشورزده ناحیه‌ای انتقالی در امتداد دو ناحیه زبانی انگلیسی و اسپانیایی در مجاورت مرز ایالات متحده آمریکا و مکزیک نشان می‌دهد.

۵۵۹. ۴ مرز بین ایالات متحده آمریکا و مکزیک یک ناحیه انتقالی در امتداد دو ناحیه زبانی انگلیسی و اسپانیایی است.

۵۶۰. ۲ در یک ناحیه باید وحدت و همگونی نسبی وجود داشته باشد و با نواحی مجاور متفاوت باشد و این در قاره آسیا و آفریقا وجود ندارد.

۵۶۱. ۴ بیشترین وسعت ناحیه ساوان در قاره آفریقا و پوشش گیاهی مراتع مداری علفزارهای کوتاه‌قد است.

۵۶۲. ۱ هرچه به سمت بیابان (صحرا) پیش می‌رویم، بارندگی کمتر و علف‌های ساوان کوتاه‌تر و تنک‌تر شده و کم‌کم به مراتع مداری که از علفزارهای کوتاه‌قد تشکیل شده است، تبدیل می‌شوند. این مراتع در حاشیه صحرا به علت خشکی هوا، به استپ‌های بیابانی تبدیل می‌شوند.

۵۶۳. ۲ مرزهای سیاسی و اداری معمولاً بر مرزهای نواحی طبیعی و انسانی متطبق نیستند.

۵۶۴. ۲ حکومت‌ها و تصمیم‌گیری‌های سیاسی به شدت بر نواحی تأثیر می‌گذارند؛ برای مثال برنامه‌ریزی در یک دولت برای ایجاد ناحیه گردشگری و پارک‌های ملی.

۵۶۵. ۳ ساوان یک ناحیه انتقالی بین جنگل‌های بارانی استوایی و صحرای بزرگ آفریقا است. هرچه به سمت بیابان صحرا پیش می‌رویم، بارندگی کمتر و علف‌های ساوان کوتاه‌تر و تنک می‌شوند و کم‌کم به مراتع مداری تبدیل می‌شوند که از علفزارهای کوتاه‌قد تشکیل شده است. این مراتع به علت خشکی هوا به استپ‌های بیابانی تبدیل می‌شوند.

۵۶۶. ۱ صحرای بزرگ آفریقا روی مدار رأس‌السرطان قرار گرفته است. بیشتر بیابان‌های دنیا روی مدار رأس‌السرطان قرار گرفته‌اند و عرض صفر درجه یا عرض پایین که در سال دهم در درس ۵ به آن اشاره شد، منطقه استواست.

۵۶۷. ۳ بررسی عبارت‌ها: الف در ساوان متراکم، دو ماه بدون باران و در ساوان پراکنده، تابستان بارانی و زمستان خشک است. ب مرزهای سیاسی و اداری بر مبنای انتخاب و تصمیم‌گیری انسان‌ها تعیین می‌شوند. ج نواحی طبیعی بستر زندگی و فعالیت‌های انسان محسوب می‌شوند.

۵۶۸. ۴ بررسی عبارت‌ها: الف کشورهای افغانستان و پاکستان توسط مرز بین‌المللی از هم جدا شده‌اند. ب قوم پشتون (ناحیه انسانی) در هر دو کشور گسترده شده است.

۵۶۹. ۴ به‌طور کلی، امروزه همه نواحی طبیعی یا انسانی جهان تحت مدیریت نهادهای سیاسی یا اداری قرار دارند.

۵۷۰. ۲ مرزهای سیاسی و اداری بر مبنای انتخاب و تصمیم‌گیری انسان‌ها تعیین می‌شوند.

۵۷۱. ۲ نواحی طبیعی در سراسر کره زمین گسترده شده‌اند. این نواحی، ویژگی‌های طبیعی دارند و بستر زندگی و فعالیت انسان‌ها محسوب می‌شوند. جوامع انسانی برای ادامه حیات به نواحی طبیعی وابسته هستند. شهرها، استان‌ها و کشورها جزء نواحی سیاسی محسوب می‌شوند.

۵۳۸. ۴ تصویر مربوط به ایجاد کارخانه‌های بزرگ و کوچک است که در امتداد محورهای ارتباطی شهر تهران شکل گرفته و یک ناحیه صنعتی را ایجاد کرده است و نشان می‌دهد انسان‌ها نواحی را به وجود می‌آورند.

۵۳۹. ۱ تصویر مربوط به احداث تونل و پل برای عبور قطار در ناحیه‌ای کوهستانی و برف‌گیر است. این تصاویر مصداق بارزی از این امر است که نواحی به فعالیت‌های انسان شکل می‌دهند.

۵۴۰. ۱ برای ساختن جزایر مصنوعی در امارات متحده عربی، مقدار زیادی سنگ و خاک از بستر خلیج فارس بالا کشیده می‌شود. این خاک‌برداری و گل‌آلود شدن وسیع آب، به بوم‌سازگان دریایی و آب‌سنگ‌های مرجانی آسیب رسانده است.

۵۴۱. ۱ تثبیت ماسه‌های روان برای حفظ نواحی از گسترش بیابان است. تصمیم حکومت‌ها سبب تخریب، تغییر و حفظ ناحیه می‌شود. کوچ اجباری جزء تصمیمات سیاسی است، ولی تعیین مرز بین نواحی جزء تصمیمات سیاسی نیست.

۵۴۲. ۳ دولت میانمار، مسلمانان را شهروند این کشور نمی‌داند و به همین دلیل ساخت مسجد را ممنوع کرده است و ناحیه مسلمان‌نشین میانمار تحت تأثیر تصمیم‌گیری‌های سیاسی حکومت‌ها تخریب شده است.

۵۴۳. ۳ اگر از کانون یک ناحیه جغرافیایی به طرف مرزهای آن حرکت کنیم، می‌بینیم که به تدریج از عوامل همگونی آن ناحیه کاسته می‌شود تا سرانجام این عوامل ناپدید شوند.

۵۴۴. ۲ در نواحی طبیعی مثل نواحی خاک یا زیست‌بوم‌ها، تعیین مرز آسان‌تر از نواحی انسانی است.

۵۴۵. ۲ جنگل‌های مانگرو، جنگل‌های چرنوزیوم و رشته‌کوه زاگرس جزء نواحی طبیعی هستند. پس در نتیجه تعیین مرز این نواحی آسان‌تر است.

۵۴۶. ۱ با توجه به تصویر ابتدای صفحه ۱۶ کتاب درسی، باران در جنگل‌های بارانی استوایی، در تمام سال می‌بارد.

۵۴۷. ۲ مرزهای سیاسی و اداری، بر مبنای انتخاب انسان‌ها تعیین شده‌اند. بررسی سایر گزینه‌ها: ۱ معمولاً مرز نواحی جغرافیایی و سیاسی با هم متطبق نیستند. ۳ نواحی زبانی و قومی محدود به مرز کشور نیست و ممکن است در چند کشور گسترده شود. ۴ بیابان لوت در سه استان خراسان جنوبی، کرمان و سیستان و بلوچستان گسترده شده است.

۵۴۸. ۲ بررسی عبارت‌های نادرست: الف سطح زمین بر مبنای معیارهای طبیعی و انسانی ناحیه‌بندی می‌شود. د نواحی طبیعی همواره زندگی انسان را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

۵۴۹. ۲ هر ناحیه جغرافیایی، کانون یا مرکزی دارد که بیشترین عوامل وحدت و همگونی در آن وجود دارد. مرز نواحی قابل تغییر است.

۵۵۰. ۱ دولت امارات متحده عربی با ساختن جزیره‌های مصنوعی در آب‌های خلیج فارس، نواحی جدیدی در منطقه ایجاد کرده است. صاحب‌نظران معتقدند که ساختن این جزایر پیامدهای بسیار نامطلوبی برای محیط زیست خلیج فارس دارد.

۵۵۱. ۲ معمولاً هرچه از کانون یک ناحیه جغرافیایی دور می‌شویم و به طرف مرزهای آن حرکت می‌کنیم، به تدریج از عوامل همگونی آن ناحیه کاسته می‌شود و سرانجام این عوامل ناپدید می‌شوند و مراتع مداری از علفزارهای کوتاه تشکیل شده است.

۵۵۲. ۱ بررسی عبارت‌های نادرست: الف هر ناحیه جغرافیایی دارای کانون یا مرکزی است که بیشترین عوامل وحدت و همگونی در آن وجود دارند. د ساوان یک ناحیه انتقالی بین جنگل‌های بارانی استوایی و صحرای بزرگ آفریقا است.

۵۵۳. ۳ بررسی عبارت‌ها: الف این مورد به این مطلب اشاره دارد که نواحی با یکدیگر رابطه و کنش متقابل دارند. ب دولت امارات متحده عربی با ساختن جزیره‌های مصنوعی در آب‌های خلیج فارس نواحی جدیدی در منطقه ایجاد کرده است. ج در نتیجه پاک‌سازی قومی دولت میانمار، صدها نفر از مردم مسلمان‌نشین این کشور به مرزهای بتگلادش مهاجرت کردند.

پایه
زدهم

جغرافیا چیست؟

جغرافیا از دیدگاه اراتوستن: علم مطالعه زمین به‌عنوان جایگاه انسان. (زمین (Geo) + توصیف (Graphy))
تعریف امروزی از جغرافیا: آن قسمت از دانش بشری است که به انسان کمک می‌کند با ویژگی‌های طبیعی و انسانی و روابط بین آن‌ها در محیط آشنا شود و از آن‌ها در جهت بهبود زندگی خویش استفاده کند.
مکان: محل معینی که بسیاری از فعالیت‌های انسان در آن انجام می‌شود.
پدیده: یک واقعیت یا رویداد جغرافیایی که محسوس و مشهود شده باشد.
دید ترکیبی: مطالعه همه‌جانبه و جامع پدیده‌ها با تمام ویژگی‌های آن در یک مکان.
موقعیت مطلق یا ریاضی: محل دقیق هر پدیده یا مکان، با توجه به طول و عرض جغرافیایی آن
موقعیت نسبی: محل قرارگیری هر مکان نسبت به پدیده‌های طبیعی یا انسانی پیرامون خود
مقر: مکان اصلی و دقیق یک سکونتگاه محل استقرار آن روی زمین
موقعیت: وضعیت آن سکونتگاه نسبت به پدیده‌های پیرامون خود و همچنین جایگاه آن در سطح ناحیه

۱

جمعیت و ویژگی‌های آن

عوامل متعددی در پراکندگی جمعیت تأثیرگذار است. جغرافی‌دانان معتقدند تقسیم پراکندگی جمعیت، پیوسته در حال تغییر است. آنان عوامل طبیعی و انسانی را در این موضوع مورد توجه قرار می‌دهند و اعتقاد دارند که در دهه‌های اخیر، نقش انسان به‌عنوان عامل تأثیرگذار در پراکندگی جمعیت، افزایش چشم‌گیری داشته است.

عوامل طبیعی:

تأمین منابع، باروردهای دائمی و موقت، معادن، نفت و گاز و خاک

عوامل انسانی:

حمل و نقل و ارتباطات، سرمایه و فناوری، سرمایه‌گذاری دولت‌ها، پیشینه تاریخی

• رشد طبیعی جمعیت:

برای بررسی افزایش یا کاهش جمعیت، متخصصان، رشد طبیعی جمعیت را اندازه‌گیری می‌کنند که در هر کشور این میزان متفاوت است؛ یعنی میزان مرگ و موالید را در یک سال مشخص از هم کم و بر تعداد کل جمعیت تقسیم و

۷

دین، عامل ایجاد یک ناحیه فرهنگی

دین یکی از شاخص‌های مهم فرهنگی است که اثر آن را در توحی مختلف می‌توان مشاهده کرد، زیرا ادیان بر قوانین اجتماعی، عقاید، رفتارها و ارزش‌های اخلاقی، آیین‌ها و مراسم و همچنین پدیده‌های قابل مشاهده، مانند بتاها و آثار هنری تأثیر زیادی دارند.

به‌طور کلی ادیان به دو دسته مبتنی بر پرستش خدای یگانه و غیرخدای یگانه تقسیم می‌شوند.

• **ادیان مبتنی بر پرستش خدای یگانه** (یکتاپرستی):

اسلام، یهود، مسیحیت و زرتشت

• **ادیان مبتنی بر پرستش غیرخدای یگانه:**

هندوئیسم، بودائیسم و آتیسم (مذاهب قبیله‌ای)

۳

مهاجرت

مهاجرت عبارت است از جابه‌جایی بین دو واحد جغرافیایی یا به عبارتی ترک یک سرزمین و اسکان در سرزمین دیگر. مهاجرت از عوامل مهم در تغییرات جمعیت به شمار می‌رود. با پیشرفت فناوری و وسایل حمل و نقل، حرکت و جابه‌جایی تسهیل شده است.

مهاجرت می‌تواند **اختیاری** یا **اجباری** و تیز می‌تواند **داخلی** یا **خارجی** باشد. متخصصان از ابتدای قرن بیستم تا به حال، مهاجرت را در سه شکل بیان کرده‌اند:

۱. مهاجرت داخلی به معنای مهاجرت روستاییان به شهر است که طی آن تیروی انسانی فعال و جوان از روستاها به شهرها جذب می‌شوند. این پدیده که از مهم‌ترین مهاجرت‌های ایران در دهه‌های اخیر است، اقتصاد کشور را تیز تحت تأثیر قرار داده است.

۲. مهاجرت‌های گروهی که بر اساس تقسیم‌های سیاسی انجام می‌شود.

۳. به مهاجرت‌هایی که افراد از یک کشور به کشور دیگر جابه‌جا می‌شوند، **مهاجرت خارجی** می‌گویند. (اختیاری و اجباری)

۹

پخش فرهنگی

• پدیده پخش یا انتشار، فرایندی است که طی آن یک موضوع یا پدیده مانند زبان، مذهب، افکار و ایده‌ها، توآوری، وسایل و ابزار، لباس، شیوه زندگی و حتی بیماری، از یک مکان به سایر مکان‌ها گسترش می‌یابد.

• **شیوه‌های گسترش و پخش فرهنگی در گذشته و امروز متفاوت است.** در گذشته به‌صورت مستقیم و امروز تقریباً به‌صورت غیرمستقیم است.

• **گذشته (مستقیم):** عواملی مانند جنگ‌ها و دادوستد میان توحی

• **امروز (غیرمستقیم):** عواملی مانند جنگ‌ها، دادوستد میان توحی، گردشگری و جهان‌گردی، استفاده از اتواع رسانه‌ها، انقلاب در فناوری اطلاعات و ارتباطات

۵

ناحیه سیاسی

ناحیه سیاسی به بخشی از سطح زمین گفته می‌شود که تحت مدیریت سیاسی یا فرماتروایی یک قدرت سیاسی باشد. این قدرت یا مدیریت سیاسی ممکن است متعلق به یک فرد، نهاد، سازمان، شورا یا حکومت باشد که اداره آن فضای جغرافیایی را بر عهده گرفته است. ناحیه سیاسی می‌تواند یک روستا، شهر، استان، کشور و حتی ناحیه وسیعی فراتر از یک کشور باشد.

ارکان ناحیه سیاسی عبارت‌اند از:

۱. قلمرو و فضای جغرافیایی: فضایی که یک ناحیه سیاسی اشغال می‌کند.

۲. ساز (ساختار) ایراتی: جمعیت و روابط متقابل اجتماعی بین افراد

۳. نظام مدیریت

• چندتا تعریف یاد بگیریم:

۱. **کانون ناحیه سیاسی:** کانون ناحیه سیاسی، محل تمرکز قدرت سیاسی و نقطه‌ای است که قدرت سیاسی از آن در سطح ناحیه سیاسی اعمال می‌شود.

۱۱

تقسیمات کشوری ایران

برای اداره بهتر کشور، عرضه خدمات متناسب‌تر و تأمین نیازهای مردم، آن را به واحدهای کوچک‌تری تقسیم می‌کنند که این تقسیمات متناسب با موقعیت و زمان تغییر می‌یابند. **تغییرات تقسیمات ایران در طول تاریخ (پیش از اسلام):**

۱. پس از ورود آریاییان به فلات ایران: کشور به ویس و گنو تقسیم می‌شد. ویس: آبادی کوچک / گنو: آبادی بزرگ‌تر
۲. هخامنشیان: داریوش کشور را به ۲۰ شهری تقسیم کرد.
۳. سلوکیان: کشور به ۷۲ بخش تقسیم شد.
۴. اشکانیان: تقسیمات دوره هخامنشی در این دوره ادامه داشت.
۵. ساسانیان: کشور به ترتیب تقسیم می‌شد به:

۱. سرزمین (ایالت) ۲. حوزه (استان) ۳. تسوگ یا تسوج (شهرستان) ۴. رستاک (دهستان)

تغییرات تقسیمات ایران در طول تاریخ (پس از اسلام):

۱. عباسیان: قلمروشان را به واحدهایی به نام ایالت تقسیم کردند و ۲۱ ایالت داشتند.
۲. صفویه، افشاریه و زندیه: عناصر اصلی تقسیمات کشوری عبارت بود از: ۱. ایالت ۲. ولایت ۳. بلوک ۴. قصبه

۱۷

ژئوپلیتیک

به تمودار توجه کنید:

• ژئوپلیتیک شاخه‌ای از دانش جغرافیای سیاسی است که با موضوع قدرت و ارتباط آن با جغرافیا و سیاست سروکار دارد و روابط متقابل این سه عنصر را مطالعه می‌کند.

قدرت ملی چیست؟

قدرت ملی، قدرت یک ملت یا کشور برای رسیدن به اهداف و تحقق آرمان‌هایش است. اگر کشوری از قدرت ملی زیادی برخوردار باشد، می‌تواند اهداف و خواسته‌های ملت خود را بدون مانع تأمین کند. برخی از کشورها در سطح جهان قدرت زیادی دارند؛ برخی دیگر بسیار ضعیف‌اند و قادر به رفع نیازهای اولیه خود نیستند. روابط بین‌المللی و رفتار کشورها با یکدیگر تیز از میزان قدرت آن‌ها تأثیر می‌پذیرد.

۱۵

کشور، یک ناحیه سیاسی

• کشور یکی از انواع توحی سیاسی محسوب می‌شود و دارای ارکان زیر است:

۱. **سرزمین:** هیچ کشوری بدون سرزمین قابل تصور نیست. هر کشور بخشی از سطح زمین را اشغال کرده و زیستگاه مشترک افرادی است که به آن کشور تعلق دارند.
۲. **جمعیت (ملت):** هر کشور دارای جمعیتی است که در محدوده سرزمین مستقر و مقیم‌اند و برای اداره امور خود، نظام سیاسی و حکومتی تأسیس می‌کنند.
۳. **نظام سیاسی (حکومت):** همان حکومت است که وظیفه اداره امور سرزمین و جمعیت را بر عهده دارند.
۴. **حاکمیت:** درباره موجودیت یک کشور بر عنصر چهارمی تیز تأکید می‌شود: داشتن استقلال و بی‌تیاژ بودن از تظارت دولت‌های خارجی حاکمیت یک کشور نشان‌دهنده استقلال و اقتدار سیاسی آن است.

بنابراین:

کشور یک ناحیه سیاسی مستقل است که دارای سرزمین مشخص، جمعیت دائمی و مقیم و حکومت مرکزی است و بر امور داخلی و خارجی خود حاکمیت دارد.

۱۳

درباره پخش فرهنگ بیشتر بدانیم

پخش فرهنگی از زمان‌های بسیار کهن وجود داشته و بسیاری از ابداعات بشر که در تمدن‌های اولیه شکل گرفته‌اند، مانند شیوه کشاورزی، خط، ذوب فلزات و تولید سلاح‌های جنگی، کم‌کم از تاحیه مبدأ به تواجی اطراف گسترش یافته است. گفتیم که پخش فرهنگی به دو صورت مستقیم و غیرمستقیم صورت می‌گیرد:

• مستقیم:

در اثر تماس مستقیم مردم دو تاحیه فرهنگی که به هم بسیار نزدیک هستند؛ مانند ورزش‌هایی که مبدأ آن کشور کاتاداست اما در بین مردم ایالت متحده آمریکا و تواجی مرزی آن با کاتادا، رواج بسیار یافته است.

• غیرمستقیم:

بدون آنکه فرهنگ‌ها در تماس مستقیم با یکدیگر باشند، صورت می‌گیرد. عوامل و شکل پخش فرهنگی، در گذشته و امروز تیز متفاوت است.

چشم‌انداز فرهنگ

چشم‌انداز یعنی منظره قابل رؤیت از یک مکان.

انسان با ایجاد تغییرات در محیط‌های طبیعی، چشم‌اندازهای فرهنگی را به وجود می‌آورد.

عناصری چون ساختمان‌ها و بناها، سبک معماری، نوع سکونتگاه‌های شهری و روستایی، مزارع، جاده‌ها، خیابان‌ها و... که در یک چشم‌انداز مشاهده می‌شوند، شیوه زندگی مردم یک تاحیه را به مشاهده‌گر نشان می‌دهد. در واقع فرهنگ هر تاحیه، موجب به وجود آمدن چشم‌اندازهای خاصی در آن تاحیه می‌شود.

ناحیه فرهنگی چیست؟

تواجی فرهنگی یعنی مناطقی که در یک یا چند شاخص فرهنگی مانند دین، زبان، آداب و رسوم، هنر و معماری و نوع فعالیت اقتصادی شباهت‌هایی دارند.

هسته اولیه سکونتگاه: مکانی است که مردم برحسب تیز، آن را برای زندگی انتخاب کرده و به اشغال درآورده‌اند و بعدها روستا یا شهر از آن محل گسترش یافته است.

مرز: مهم‌ترین عامل تشخیص و جدایی هر کشور از کشور همسایه که نشان می‌دهد سرزمین یک کشور تا کجا امتداد دارد. خطی اعتباری و قراردادی که برای تعیین حدود یک تاحیه سیاسی، از جمله کشور، بر روی زمین مشخص می‌شود.

سکونتگاه: محلی از مجموعه مساکن که عوامل طبیعی و انسانی در شکل‌گیری آن نقش دارند.

سلسله مراتب سکونتگاه‌ها: یعنی رتبه‌بندی آن‌ها برحسب اهمیت.

۲

سپس آن را به درصد بیان می‌کنند.

$$10 \times \frac{\text{میزان مرگومیر - میزان موالید}}{\text{کل جمعیت}} = \text{رشد طبیعی جمعیت}$$

- در دهه‌های اخیر، عوامل متعددی باعث کاهش میزان مرگومیر و افزایش سریع جمعیت شده است. از جمله:
  ۱. گسترش بهداشت و واکسیناسیون
  ۲. لوله‌کشی و بهبود آب آشامیدنی
  ۳. رونق صادرات نفت و واردات مواد غذایی
- مشکلاتی که به دنبال سیاست کاهش جمعیت ایجاد می‌شود عبارت است از:
  ۱. برهم خوردن تعادل جمعیتی (سن و جتس)
  ۲. کاهش تیروی فعال
  ۳. تضعیف تیروی دفاعی کشور

نکته: در صورت ادامه سیاست کنترل جمعیت در ابعاد شدید، جمعیت کشور به تدریج دچار پیری می‌شود.

۴

نابرابری فضایی و مهاجرت

در بیشتر شهرها امکانات و خدمات شهری به طور عادلانه و متوازن توزیع نشده و بین مناطق برخوردار و مرفه و مناطق محروم، تفاوت‌های چشمگیری در فضای جغرافیایی وجود دارد که به آن نابرابری فضایی گفته می‌شود.

نکته: وقتی مهاجران فقیر به شهرهای بزرگ وارد می‌شوند، با توجه به گران بودن قیمت زمین و خانه در شهر، به ساخت قیرقائوتی مسکن موقتی در حاشیه و اطراف شهر می‌پردازند.

علل وجود مشکلات مربوط به اشتغال در شهرهای بزرگ:

۱. افزایش طبیعی جمعیت شهری
۲. افزایش در اثر مهاجرت تیروی کار به شهرها

علل مهاجرت مردم از روستاها و شهرهای کوچک به شهرهای بزرگ:

۱. به دست آوردن شغل مناسب
۲. کسب درآمد بیشتر

۶

۲. **فضای جغرافیایی ناحیه سیاسی:** هر تاحیه سیاسی دربرگیرنده یک فضای جغرافیایی است که نظام مدیریت برای اداره بهتر امور آن را به واحدهایی تقسیم‌بندی کرده است. مثلاً فضای جغرافیایی ایران به استان، شهرستان و... تقسیم‌بندی شده است.

۳. **مرز ناحیه سیاسی:** هر تاحیه سیاسی مرز و قلمروی دارد که در داخل آن قلمرو، اراده سیاسی حکومت اعمال می‌شود و خارج از آن، اراده سیاسی حکومت قابلیت اجرا ندارد.

انواع ناحیه سیاسی عبارت است از:

۱. تاحیه سیاسی فروملی
۲. تاحیه سیاسی ملی
۳. تاحیه سیاسی فراملی (متلقه‌ای)
۴. تاحیه سیاسی ویژه

۸

الگوی مدیریت سیاسی فضا

حکومت‌ها از نظر مدیریت فضای جغرافیایی کشور و توزیع قدرت در پهته سرزمین به سه گروه عمده تقسیم می‌شوند:

۱. **نظام سیاسی تک‌ساخت (یکپارچه):** تقسیمات کشوری به واحدهای سیاسی کوچک‌تر مانند استان، شهرستان و... با اختیارات محلی محدود و نظام قانون‌گذاری و سیاست‌گذاری متمرکز است.
۲. **نظام سیاسی فدرال:** تقسیم کشور به چند ایالت با اختیارات زیاد و قوانین مستقل علاوه بر قوانین ملی گفته می‌شود.
۳. **نظام سیاسی ناحیه‌ای و ترکیبی:** هم الگوی تک‌ساخت دارد و هم فدرال. یخس اعظم کشور تک‌ساخت است.

مهم‌ترین عوامل پیدایش و بقای یک کشور عبارت است از:

۱. هویت ملی
۲. همبستگی ملی
۳. پیوستگی سرزمینی

۱۰

ناحیه ژئوپلیتیکی

متلقه ژئوپلیتیکی بخشی از سطح زمین یا تعدادی کشور هم‌جوار است که به دلیل داشتن ارزش‌های جغرافیایی، بازیگران سیاسی برای کنترل یا تصرف آن‌ها، با یکدیگر وارد تعامل (کتش و واکتش) می‌شوند. این تعامل ممکن است مذاکره، همکاری و همبستگی یا رقابت و کشمکش و حتی جتگ باشد.

به عبارت دیگر، متلقه ژئوپلیتیکی متلقه‌ای است که در آن سه عامل جغرافیا، سیاست و قدرت بر یکدیگر تأثیر می‌گذارند و توجه حکومت‌ها، به‌ویژه قدرت‌های جهاتی را به خود جلب می‌کنند.

• برخی از مناطق ژئوپلیتیکی جهان امروز عبارت است از:

۱. خلیج فارس
۲. اتحادیه اروپا
۳. دریای خزر
۴. قفقاز

۱۲

۵. قاجاریه: همان تقسیمات ایالت، ولایت، بلوک و قصبه وجود داشت. کشور به ۴ ایالت آذربایجان، کرمان و بلوچستان، فارس و بتادر، خراسان و سیستان و ۱۲ ولایت تقسیم می‌شد.

۶ سال ۱۳۱۶: با تصویب قانون تقسیمات کشوری ایران به ۱۰ استان که نام هر استان یک عدد بود و ۴۹ شهرستان، تقسیم شد. تقسیمات عبارت بود از: ۱. شهرستان ۲. یخس ۳. دهستان ۴. قصبه

۷. سال ۱۳۵۷: ایران به ۲۴ استان تقسیم شد.

۸. سال ۱۳۷۲: طرح اولین استان جدید با نام اردبیل، به تصویب مجلس شورای ملی رسید و پس از آن، استان‌های قم، قزوین، گلستان، خراسان‌های شمالی، رضوی، جتویی و البرز اضافه شدند.

۱۴

۱۶

۱۸